

Nr 109.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens
övertagande av dövstumundervisningsväsendet; gi-
ven Stockholms slott den 12 februari 1937.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av stats-
rådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen
att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande
departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 12 februari 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, stats-
råden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILS-
SON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anför härefter:
Under punkten 175 i årets åttonde huvudtitel förklarade jag mig hava
för avsikt att framlägga förslag om proposition till 1937 års riksdag
rörande omorganisation av dövstumundervisningen.

Ärendet är nu färdigberett, och jag anhåller därför ånyo få anmäla
detsamma.

Dövstumhet och dövstumundervisning.¹ Med hänsyn till förefintlig-
heten eller frånvaron av hörsel uppdelas de stumma i hörstumma och
dövstumma.

¹ Redogörelsen är hämtad ur statens offentliga utredningar 1936: 49, sid. 10 ff.

Bland de förstnämnda, de *hörstumma*, kan särskiljas en grupp, bestående av sådana, som äro stumma på grund av höggradig sinnesslöhet, stumma hörande idioter, samt en annan, bestående av sådana, som lida av afasi, hos vilka stumheten anses bero på en av sjuklighet i vissa hjärnpartier förorsakad oförmåga att reglera talorganens rörelser till ett flytande samarbete, trots det att den stumme ifråga äger normalt förstånd samt normala hörsel- och talorgan.

De senare, de *dövstumma*, äga i regel normalt förstånd samt normala talorgan, och deras stumhet är beroende endast därpå, att dövheten omöjliggjort för dem att uppfatta och lära omgivningens språk. Efter tiden för dövhetens inträde samt dövhetens grad särskiljas olika slag av dövstumma, egentligt dövstumma och oegentligt dövstumma.

Om ett barn är fullkomligt dövt från födelsen eller från den tidigare levnadsåldern och följaktligen icke har kunnat tillägna sig någon del av talspråket, kallas det *i egentlig mening dövstumt*. Är däremot barnet ej fullkomligt dövt utan kan i någon mån uppfatta talspråket, eller har dövheten uppkommit efter det att talförmågan börjat utvecklas, d. v. s. om barnet äger hörsel- eller språkrester eller bådadera, brukar det betecknas som endast *i oegentlig mening dövstumt*.

Dövstumundervisningens allmänna uppgift är de dövstummas uppföstran till sedliga karaktärer och utvecklingen av alla deras krafter och anlag. Härvidlag är dövstumskolan närmast jämförlik med folkskolan, och dess undervisning bör, såvitt med hänsyn till de dövstummas bristande sinne är möjligt, sträva mot samma mål som undervisningen i folkskolan. Dövstumskolans särskilda uppgift är att taga ut den dövstumme ur hans isoleringstillstånd genom att i möjligaste mån giva hans föreställningsvärld det innehåll, den omfattning och klarhetsgrad som utmärker den fullsinnades och att bibringa honom ett allmänförståeligt meddelelsemedel. Språkundervisningen blir i dövstumskolan det allt behärskande.

Dövstumskolans uppgift är alltså synnerligen omfattande, samt förutsätter ett målmedvetet, energiskt arbete med strängt individualiserande behandling av varje barn och alltså en uppdelning av eleverna vid undervisningen på ett ändamålsenligt sätt.

De metoder, som tillämpas vid dövstummas undervisning, indelas efter det meddelelsemedel, som vid undervisningen huvudsakligen kommer till användning, i tal-, skriv- och tecken- eller åtbördsmetoder, varför man talar om talskolan samt skriv-teckenskolan.

Genom *talmetoden* söker man bibringa den dövstumme talförmåga samt lära honom med synen uppfatta eller avläsa andra människors tal. Skrivning och läsning förekommer även vid tillämpning av talmetoden och detta i större eller minst samma omfattning som i skolor för hörande.

Inövande av tal- och avläsefärdigheten kräver avsevärd tid och möda. Genom att utesluta de nödiga rent mekaniska övningarna för talets inlärande, d. v. s. genom användning av *skrivmetod* i stället för talmetod, kan icke obetydlig tid och kraft vinnas för den egentliga språktillägnelsen. Sättas skrift och handalfabet i talets ställe, har man trots sig kunna nå ett tillfredsställande språkligt resultat även med sådana elever, för vilka talet och språktillägnelsen erbjuda särskilda svårigheter på grund av nedsatt syn, svag intelligens eller andra kroppsliga och andliga defekter.

Som tredje undervisningsmetod för dövstumma — vilken historiskt sett torde böra beaktas som den första — stå *tecken- eller åtbördsmetoden*. Vid tillämpningen av denna metod utvecklas den dövstummas naturliga fallenhet att uttrycka sig genom mimik och åtbörder.

Behovet att uppdelade de dövstumma efter anlag och utrustning har länge gjort sig gällande, men skilda *principer vid uppdelningen* av dem hava på olika tider och platser vunnit tillämpning. Än har man uppdelat barnen efter deras större eller mindre lämplighet för de ovan nämnda undervisningsmetoderna, tal-, skriv- och teckenmetoden, än efter deras begåvning i detta ords vidsträcktaste bemärkelse, än därjämte efter arten av dövstumhet.

Gällande bestämmelser. Enligt lagen den 31 maj 1889 (nr 27, sid. 1) angående dövstumundervisningen (ändrad genom nr 428/1918, 221/1923 och 400/1928) äro landsting och stadsfullmäktige i de städer, som icke deltaga i landsting, skyldiga att föranstalta om undervisning åt de inom vederbörande landstingsområden eller städer befintliga barn, som avses i lagen. Skolåldern räknas i allmänhet från och med det år, då barnet fyller sju år. Barnet är i regel skolpliktigt under de åtta år, som följa efter dess intagning i skolan.

Landstingsområdena och städerna äro för dövstumundervisningens ordnande indelade i sju dövstumskoldistrikt. Beträffande omfattningen av dessa kan Kungl. Maj:t på särskild framställning vidtaga de förändringar, som kunna påkallas av omständigheterna.

De nuvarande dövstumskoldistriktet omfatta följande områden:

första distriktet med skola å Manilla: Stockholms stad, Stockholms län, Södermanlands län, Västmanlands län, Östergötlands län, Norrköpings stad och Gotlands län;

andra distriktet med skola i Växjö: Kalmar läns norra och Kalmar läns södra landstingsområden samt Jönköpings län och Kronobergs län;

tredje distriktet med skola i Lund: Kristianstads län, Malmöhus län, Malmö stad, Hälsingborgs stad och Blekinge län;

fjärde distriktet med skola i Vänersborg: Göteborgs och Bohus län, Göteborgs stad, Hallands län, Älvsborgs län och Skaraborgs län;

femte distriktet med skola i Örebro: Örebro län och Värmlands län; sjätte distriktet med skola i Gävle: Uppsala län, Kopparbergs län, Gävleborgs län och Gävle stad; samt

sjunde distriktet med skola i Härnösand: Västernorrlands län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

För varje distrikt finnes en styrelse utsedd av vederbörande landsting och stadsfullmäktige efter landstingsområdets eller stadens folkmängd med en ledamot för varje fullt tal av 90,000 inbyggare. Styrelsen äger besluta i de frågor, som angå undervisningen, dock att beslut om anskaffande av erforderliga medel för skolan eller dess årliga utgiftsstat skola underställas vederbörande korporationer. Uppkomma därvid olika beslut, skall frågans avgörande hänskjutas till en nämnd, till vilken landstingen och ifrågavarande städer för varje år välja efter folkmängden inom sitt område en ledamot för varje fullt tal av 30,000.

Inom ramen för givna bestämmelser äga distrikten frihet att själva besluta om skolornas organisation och undervisningens ordnande efter olika metoder. Dövstumskola kan därför anordnas för undervisning efter talmetod allenast eller ock efter skilda metoder, tal-, skriv- och teckenmetod.

För utrönande av barnens begåvning och anlag skall vid varje skola finnas en särskild intagningsklass. I skola, anordnad för undervisning efter skilda metoder, skall intagningsklassen vara ettårig. I denna klass skall alltid talmetoden först tillämpas. Endast de barn, som på grund av svag begåvning eller av annan anledning ej lämpligen kunna undervisas efter talmetod, hänvisas till undervisning efter de metoder, som användas å skolans övriga linjer, och till teckenlinjen endast de svagast begåvade. Skolans skilda linjer ävensom intagningsklassen kunna förläggas till olika platser. Särskilt skall tillses, att undervisningen å tal-linjen icke blir lidande därigenom, att dess lärjungar obehörigen sammanföras med lärjungarna å de övriga linjerna.

Så vitt med hänsyn till de dövstummas bristande sinne är möjligt, bör i dövstumskola meddelas undervisning i samma kunskapsämnen som i folkskolan och till ungefär samma omfattning. Därjämte skall någon utbildning i handaslöjd och hantverk meddelas.

Vid varje skola skall finnas en föreståndare samt i övrigt nödig lärarpersonal. För att kunna antagas till föreståndare, lärare eller lärarinna vid dövstumskola fordras att hava avlagt godkänd avgångsexamen vid statens dövstumlärarseminarium samt för föreståndare dessutom ådagalagd praktisk lärarskicklighet. Inträde vid detta seminarium, som är förlagt till Manilla, kan vinnas av den, som med goda vitsord avlagt avgångsexamen vid folkskoleseminarium. Lärokursen därstädes är ettårig, men avgångsexamen avlägges först efter vid någon dövstumskola genomgånet provår.

Att hava inseende över dövstumskolorna samt vaka över deras ledning och utveckling förordnar Kungl. Maj:t en sakkunnig man såsom inspektör. Kostnaderna för inspektionen bestridas av statsmedel.

Utgifterna för upprätthållande av dövstumskola bestridas av skoldistrikten. Landsting och vederbörande stadsfullmäktige äga dock för varje till landstingsområdet eller staden hörande i dess dövstumskola intaget barn bestämma viss årlig avgift, med vilken föräldrar eller målsmän böra bidraga till barnets kosthåll vid skolan.

Därjämte utgår enligt kungörelsen nr 27/1889, sid. 20 (ändrad genom nr 426/1923) till uppehållande av dövstumskola, som anordnats av skoldistrikt, omfattande mer än ett landstingsområde, eller stad, som ej deltagar i landsting, statsbidrag med 250 kronor årligen för varje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med 125 kronor för varje annat i skolan intaget barn, och till uppehållande av annan dövstumskola, som av Kungl. Maj:t finnes vara därav förtjänt, statsbidrag för år räknat med högst 100 kronor för varje barn, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjuter underhåll, samt med högst 50 kronor för varje annat i skolan intaget barn. Det belopp, som utöver påräkneligt statsbidrag och övriga för skolstyrelsen tillgängliga medel erfordras, skall av skolstyrelsen fördelas på vederbörande landstingsområden och städer i förhållande till deras folkmängd.

Statsbidrag hava härutöver anvisats till vissa i mer eller mindre direkt samband med undervisningen av de dövstamma stående ändamål.

Så beviljade 1905 års riksdag ett anslag å 14,000 kronor till understödande av kyrklig själavård åt dövstamma. Anslaget, avsett åt sådana dövstamma, som lämnat dövstumskolorna, eller i varje fall överskridit den för dövstamma stadgade skolåldern, är fortfarande upptaget i riksstaten med samma belopp. 1912 års riksdag beslöt, att till upprätthållande av för dövstamma avsedda lantbruksskolor finge, under de villkor Kungl. Maj:t ägde att bestämma, utgå statsbidrag med högst 250 kronor för år räknat för varje dövstum, som inom sådan lantbruksskola eller på dess bekostnad åtnjöte underhåll. En lantbruksskola för dövstamma inrättades därefter av tredje dövstumskoldistriktet å en för ändamålet inköpt egendom, nu kallad Råbylund, i närheten av Lund. Denna skola är fortfarande i verksamhet. 1913 års riksdag medgav, att till dövstumskolor eller föreningar, som anordnade föreläsningar eller vidtog andra åtgärder till beredande av fortsatt undervisning för dövstamma, finge utgå understöd med högst 500 kronor årligen för varje dövstumskoldistrikt, under villkor, att bidrag till verksamheten med minst samma belopp tillsköttes från annat håll samt under de förbehåll och bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna gott fastställa. 1931 års riksdag medgav, att till skolan för döva småbarn i Stockholm

och till förskolan för dövstumma i Göteborg finge utgå statsbidrag efter samma grunder, som vore bestämda för bidrag till dövstumskola, anordnad av dövstumskoldistrikt. Slutligen medgav 1925 års riksdag, att från och med budgetåret 1925/1926 finge tills vidare till uppehållande av för dövstumma avsedda hantverksskolor, under de villkor Kungl. Maj:t ägde bestämma, utgå statsbidrag med högst 250 kronor för år räknat för varje dövstum elev, som inom skolan eller på dess bekostnad åtnjöte underhåll.

De ovannämnda statsbidragen — utom anslagsmedlen till understödande av kyrklig själavård åt dövstumma — avföras från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget å 175,000 kronor till befrämjande av dövstumundervisningen. Beträffande dispositionen av detta anslag hänvisas till sid. 527 f. i statsliggaren för budgetåret 1936/1937.

Föreliggande utredningar och förslag. Redan för 25 år sedan framfördes från dövstumlärohuset förslag rörande omorganisation av dövstumundervisningen. I anledning härav tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet sakkunniga, som avgåvo betänkande i juni 1915 (*1915 års utredning*). Frågans vidare utredning hänsköts till dåvarande folkskolöverstyrelsen, som efter samråd med särskilda sakkunniga avgav utlåtande och förslag i ämnet den 10 maj 1921 (*1921 års utredning*). Förslaget föranledde icke någon åtgärd från statsmakternas sida. Statsutskottet vid 1922 års riksdag förklarade sig emellertid med anledning av väckta motioner förutsätta, att Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att, när förhållandena det medgäve, framlägga förslag i ämnet. Reviderat förslag avgavs av skolöverstyrelsen den 9 juni 1925 (*1925 års utredning*). Ej heller detta förslag ledde till något omedelbart resultat. I anledning av en inom riksdagen väckt motion framhöll riksdagens statsutskott, att utskottet utginge från att, sedan behövliga utredningar avslutats, ett förslag i ämnet, så snart sig göra läte, komme att underställas riksdagen. För frågans vidare utredning tillkallades den 25 april 1930 inom ecklesiastikdepartementet en utredningsman, som den 17 december 1932 överlämnade utredning med förslag i ämnet (*1932 års utredning*). Över utredningen avgåvos yttranden av ett flertal myndigheter. Något förslag i ämnet framlades emellertid icke för riksdagen.

1935 års riksdag erinrade i skrivelse nr 8, punkten 155, att riksdagen vid upprepade tillfällen begärt, att dövstumundervisningsväsendet måtte omorganiseras, samt att riksdagen ansåge sig böra understryka, att den ifrågasatta omorganisationen motiverades ej blott av önskvärdheten att genom dövstumundervisningens överflyttande till staten ernå vissa ekonomiska lättnader för landstingen ävensom en bättre organisation utan även av de förbättringar i rent pedagogiskt hänseende, som då kunde bli möjliga. Med hänsyn härtill ville riksdagen uttala önskvärdheten

av att här förevarande omorganisationsfråga måtte, så snart omständigheterna det medgäve, bringas under riksdagens prövning.

Landstingens norrlandskommitté och styrelsen för svenska landstingsförbundet hemställde därefter om vidtagande av åtgärder, som kunde leda till att till 1936 års riksdag avlättes proposition med förslag till dövstumundervisningens förstatligande.

Under punkten 245 i 1936 års åttonde huvudtitel erinrade jag om sistberörda framställningar samt anförde, att det under de allra senaste åren icke varit av statsfinansiella skäl möjligt att vidtaga åtgärder i antydd riktning, vilka skulle väsentligt öka statens utgifter för dövstumundervisningen. Emellertid medförde å andra sidan frågans svävande läge sådana olägenheter, att det förefölle önskvärt, att ett ställningstagande till densamma icke ytterligare undanskötes. En omständighet, som enligt min mening gjorde detta särskilt angeläget, vore, att landstingen under nuvarande ovissa organisatoriska förhållanden av lättförklarliga skäl ej ansåge sig böra bereda dövstumskolorna den omvårdnad, som under andra förhållanden skulle vara naturlig. Den år 1932 framlagda utredningen, som numera grundade sig på ett något föråldrat primärmaterial och som för övrigt icke innefattade ett fullständigt klarläggande av frågan, tarvade emellertid överarbetning. Kungl. Maj:t hade därför genom beslut den 6 december 1935 bemyndigat departementschefen att tillkalla en sakkunnig för att inom departementet biträda med fortsatt beredning av frågan om dövstumundervisningsväsendets omorganisation. Jag uttalade vidare, att ärendet, efter den överarbetning av föreliggande förslag, som komme att verkställas av omnämnda utredningsman, torde kunna bringas i sådant skick, att förslag i ämnet skulle kunna föreläggas 1937 års riksdag.

Såsom sakkunnig tillkallades den 13 december 1935 undervisningsrådet och ledamoten av skolöverstyrelsen N. J. F. Almkvist. Med skriftelse den 1 december 1936 har denne till mig överlämnat utredning med förslag angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet¹ (1936 års utredning).

Yttranden häröver hava avgivits av *svenska dövstumlärararsällskapet, svenska landstingsförbundet, domkapitlet i Uppsala* (i vad angår dövstupastorsinstitutionen) och 1936 års *utredning angående dövstamma och blinda* samt av *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* den 22 december 1936, av *skolöverstyrelsen* den 30 december 1936 och av *statskontoret* den 15 januari 1937. Vidare hava vissa framställningar i anledning av utredningen gjorts av *styrelserna för tredje och fjärde dövstumskoldistriktet, svenska maskinförbundet* och *rektorn vid dövstumlärarseminariet å Manilla I. Ingvarsson*. I anledning av vad i 1936

¹ Statens offentliga utredningar 1936: 49.

års utredning angående dövstumma och blinda i sitt utlåtande anförts hava särskilda yttranden avgivits av *skolöverstyrelsen* den 14 januari 1937, av *lantbruksstyrelsen* den 29 januari 1937 och av *statskontoret* den 26 januari 1937.

I efterföljande framställning utgår jag från den senast verkställda utredningen, som ju kunnat tillgodogöra sig vad som förekommit vid den tidigare behandlingen av förevarande omorganisationsfråga.

1936 års utredning och förslag. I 1936 års utredning har hemställts, att Kungl. Maj:t täcktes — med framläggande för riksdagen av i utredningen framställda förslag rörande dövstumundervisningens omorganisation — föreslå 1937 års riksdag besluta att från och med den 1 juli 1938 övertaga dövstumundervisningsväsendet i riket under förutsättning, att landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, utan ersättning och med full äganderätt till statsverket överlämna all sin för dövstumundervisningen använda fasta och lösa egendom, däri även inbegripen den det tredje dövstumskoldistriktet tillhöriga, för dövstumma barns sommarvistelse avsedda egendomen Vejbystrand jämte därtill hörande inventarier.

Av skäl, som närmare framgå av vad nedan anføres, ämnar jag vid redogörelsen för sistberörda utredning lägga tyngdpunkten vid frågan om sättet och villkoren för dövstumundervisningsväsendets förstatligande och endast översiktsvis skissera det i utredningen framlagda förslaget till organisation av ifrågavarande undervisningsgren och vad därmed sammanhänger.

Vad först angår den principiella frågan, huruvida dövstumundervisningen bör övertagas av staten eller icke, har utredningsmannen erinrat, att i de yttranden, som avgåvos i anledning av 1915 års utredning, tre huvudmeningar kunde särskiljas, nämligen:

en kombinerad statlig och kommunal organisation vore lämplig att genomföra;

dövstumundervisningen borde fortfarande handhavas av de kommunala institutionerna; och

dövstumundervisningen borde bli enbart en statlig organisation.

Statens övertagande av hela dövstumundervisningsväsendet tillstyrktes emellertid i flertalet av de avgivna yttrandena.

Likaledes tillstyrktes i 1921 års utredning, att dövstumundervisningen skulle bli en statens angelägenhet.

I sitt den 23 november 1922 avgivna utlåtande över 1921 års utredning avstyrkte *statskontoret* av statsfinansiella skäl ett förstatligande av dövstumundervisningen.

I 1932 års utredning förordades bestämt, att dövstumundervisningen skulle övertagas av staten.

Den på grund av nådigt beslut den 18 oktober år 1929 tillsatta skatteutjämningsberedningen räknade i sitt den 12 december år 1932 avgivna principbetänkande (sid. 225 ff) med att utgifterna för denna undervisning skulle komma att helt överflyttas på staten.

Som skäl för dövstumundervisningsväsendets förstatligande har i 1936 års utredning yttrats:

De förbättringar i fråga om dövstumundervisningens planläggning i pedagogiskt avseende, vilka vore betingade av vunnen erfarenhet och av de nuvarande tidsförhållandena, kunde icke på ett tillfredsställande sätt genomföras, därest dövstumskolorna fortfarande skulle vara kommunala institutioner. Det torde möta oöverstigliga svårigheter att mellan de sju distrikten upprätta sådana överenskommelser och i övrigt träffa sådana bestämmelser, att den erforderliga differentieringen av eleverna och de olika elevgruppernas fördelning på skilda slag av anstalter kunde på ett tillfredsställande sätt genomföras. Till en var av de specialskolor för undervisning av oegentligt, respektive egentligt dövstamma, som vore erforderliga, och vilka vore avsedda för hela landet, skulle om det nuvarande huvudmannaskapet bibehölles, samtliga landsting och stadsfullmäktige, som ej deltog i landsting, alltså ett 30-tal kommunala enheter, komma att besluta anslag för där undervisade och underhållna barn. Med erfarenhet av de svårigheter, som redan under förhandenvarande förhållanden ofta mött vid fastställandet av inkomst- och utgiftsstaterna för dövstumskolorna, torde det vara nästan otänkbart, att enighet om staterna skulle kunna uppnås, då rikets samtliga landsting och vissa städer skulle fatta beslut i anledning av en och samma utgiftsstat. Följden bleve sannolikt, att skiljenämnd finge sammanträda nästan årligen för att sammanjämka olikheter i besluten.

Givetvis vore det icke otänkbart att, såsom i några av myndigheternas tidigare yttranden förordats, upprätta en sådan organisation, att specialskolorna anordnades såsom statliga anstalter, under det att distriktskolorna fortfarande finge förbli kommunala institutioner. Men en dylik anordning skulle säkerligen komma att visa sig medföra en hel del olägenheter och svårigheter framför allt av ekonomisk art. Det torde sålunda icke kunna undgås, att för de barn, som skulle undervisas i specialskolorna, men som för undergående av prövning under någon tid måste vistas vid de upptagningsskolor, som enligt utredningsmannens förslag skulle upprättas (jfr nedan), ersättning komme att krävas av statsverket för de kostnader, dessa barns undervisning och underhåll vid upptagningsskolorna samt deras översändande till specialskolorna vållat landstingen och vederbörande städer. Vidare skulle en dylik kombination medföra, att den jämförelsevis fåtaliga dövstum-lärarkåren bleve uppdelad i två kategorier, av vilka den ena komme att bestå av statsanställda, den andra av kommunalt anställda lärare. Det torde vidare böra uppmärksammas, att landstingen ansåge, att de utgifter, som nu påvilade dem för dövstumundervisningen, borde övertagas av staten. Förslag framlades av utredningsmannen om att undervisningstiden för de dövstamma skulle väsentligt utsträckas för att

möjliggöra meddelandet av sådan fortsatt utbildning åt dem, som genomgått barndomsskolorna, att de dövstumma i största möjliga utsträckning skulle bliva mäktiga att försörja sig själva. Denna reform, som icke längre torde kunna undanskjutas, medförde ökade kostnader. Ett åläggande för landstingen att ombesörja den fortsatta utbildningen för de dövstumma syntes icke tillrådligt, uppgiften måste betraktas vara av rent statlig karaktär. Ett dylikt åläggande från statens sida skulle givetvis icke heller befrämja den skatteutjämning, som ansåges önskvärd. En sådan uppdelning av organisationen, att barndomsskolorna förbleve kommunala institutioner, medan staten däremot övertog ansvaret för den fortsatta utbildningen, vore givetvis ur organisatoriska synpunkter genomförbar, men den skulle ur praktiska synpunkter säkerligen komma att visa sig mycket otillfredsställande.

På grund av det anförda måste ett statsövertagande av dövstumundervisningen anses vara ofrånkomligt, därest de reformer av nämnda undervisning, som vore nödvändiga och icke längre borde undanskjutas, skulle kunna genomföras. Statsövertagandet syntes böra ske den 1 juli 1938.

Beträffande villkoren för ett statsövertagande av dövstumundervisningen har i 1936 års utredning (sid. 90—97) lämnats en redogörelse för de i detta hänseende tidigare framförda förslagen, till vilken redogörelse här hänvisas och av vilken inhämtas, att de frågor, som härvid kommit före, gällt äganderätten till den för dövstumundervisningen använda fasta och lösa egendomen, statens ställning till personalen ävensom spörsmålet, huruvida efter statsövertagandet de kommunala samfälligheterna borde erlägga avgifter till staten.

Vad angår äganderätten till *byggnader och inventarier*, har utredningsmannen därefter verkställt en undersökning rörande vilket värde denna egendom för närvarande kunde anses representera.

Härutinnan har anförts följande:

För fullgörandet av de uppgifter i fråga om de dövstummas undervisning, som enligt 1889 års lag ålåg landsting och stadsfullmäktige i städer, som ej deltaga i landsting, hade dessa låtit uppföra särskilda skolanläggningar inom vederbörande dövstumskoldistrikt. De till dessa anläggningar hörande byggnaderna vore alla av betydande storlek och innehölle ett stort antal för elevernas undervisning och vård erforderliga lokaler samt dessutom i vissa fall bostäder för en del lärare och övrig personal. De olika byggnadernas ålder, brandförsäkringsvärden, inventariernas brandförsäkringsvärden samt storleken av de till respektive anläggningar hörande tomtområdena framginge av å nästa sida lämnade uppgifter, vilka samtliga avse förhållandena år 1936.

Det sammanlagda brandförsäkringsvärdet å fastigheter och inventarier uppginge följaktligen till 5,329,200 kronor.

I detta sammanhang erinras om att första dövstumskoldistriktet, när det år 1894 övertog undervisningen å Manilla, utan ersättning fått till sig överlämnade de då befintliga byggnaderna, vilka till betydande del uppförts med donationsmedel, med för undervisningen avsedda inventarier. Sedermera hade dock distriktet utfört till- och ombyggnadsar-

S k o l a	År, då byggnad togs i bruk	Brandförsäkringsvärden		Tomtområdets ungefärliga storlek	A n m .
		å bygg- nader kronor	å inven- tarier kronor		
<i>Manilla:</i>					
Huvudbyggnaden .	1864	1 111 150	80 000		Byggnaden övertogs av allmänna institutet den 1 aug. 1894. Påbyggnad år 1911.
Vedbod och vissa andra byggnader .		79 050		5 hektar	
Växjö	1896	720 000	50 000	1.9101 hektar	
<i>Lund:</i>					
Döfstumskolan . .	1871	600 000	45 000	5.4390 hektar	Brandförsäkringsvärdena av fastigheterna och inventarierna å Råbylund, resp. 130 000 kr. och 30 000 kr., äro här icke medräknade.
Sommarhemmet å Vejbystrand . . .		25 000	5 000	—	
<i>Vänersborg:</i>					
A- och B-avd. . . .	1899	732 000	50 000	4.8242 hektar	
C-avd.		322 000	20 000	1.8830 hektar	
<i>Örebro:</i>					
Äldre byggn. . . .	1882	137 000			0.4750 hektar
Nyare »	1898	123 000	20 000		
<i>Gävle . . . . .</i>	1897	700 000	50 000	2.2 hektar	
<i>Härnösand . . . .</i>	1896	400 000	60 000	5.85 hektar	
Summa kronor		4 949 200	380 000		

beten för en kostnad, som torde kunna uppskattas till omkring 700,000 kronor.

Döfstumskolan i Härnösand vore brandförsäkrad för 400,000 kronor, medan skolorna i Gävle och Växjö vore försäkrade för respektive 700,000 och 720,000 kronor. Då Härnösandsanstalten endast vore obetydligt mindre än de båda andra skolorna, syntes brandförsäkringsvärdet för densamma vara för lågt.

Till belysande av frågan om storleken av de utgifter, som påvilat respektive landsting och städer för döfstumundervisningen, har utredningsmannen anfört följande:

Nämnda utgifter hade år 1921, enligt skolöverstyrelsens då verkställda beräkningar, uppgått till 2,007,383 kronor och 44 öre efter frånräknande af det till 148,000 kronor uppskattade statsbidraget. Motsvarande be-
 opp för år 1932 utgjorde enligt i 1932 års utredning lämnade uppgifter, grundade på de för nämnda år gällande staterna, 1,233,386 kronor och 26 öre efter frånräknande av det till 149,424 kronor uppskattade statsbidraget. För åren 1928—1932 hade de årliga utgifterna i medeltal be-
 löpt sig till 1,096,187 kronor och 39 öre.

Landstingens och vederbörande städers kostnader under åren 1933—1935 framginge av efterföljande översikt, vilken efter därom gjord framställning utarbetats av svenska landstingsförbundets byrå:

Landstingens och vissa städers årliga medelkostnader för dövstumundervisningen åren 1933—1935.

Dövstum- skoldistrikt Landstingsområden Städer	Antal invånare den 1 jan. 1934	Årliga medeltal för åren 1933—1935					
		Antal skatte- kronor	Antal elever	Landstings och städers kostnader, kronor			
				Absoluta tal	Per 100 000 invånare	Per 1 000 skatte- kronor	Per elev
<i>Första distriktet.</i>							
1. Stockholms stad .	521 618	10 683 092	34.7	70 008: 93	13 421: 49	6: 55	2 017: 55
2. Stockholms län .	270 526	2 311 195	27.4	36 213: 12	13 386: 19	15: 67	1 321: 61
3. Södermanl. län .	187 934	1 025 232	21.3	25 376: 49	13 502: 87	24: 75	1 191: 38
4. Västmanlands län	161 290	881 725	12.3	21 774: 61	13 500: 29	24: 70	1 770: 29
5. Östergötlands län	249 018	1 142 964	28.7	33 538: 22	13 468: 19	29: 34	1 168: 58
6. Norrköpings stad	62 266	609 931	3.3	8 386: 73	13 469: 20	13: 75	2 541: 43
7. Gotlands län . .	57 873	197 337	8.3	7 789: 04	13 458: 85	39: 47	938: 44
Summa	1 510 525	16 851 476	136.0	203 087: 14	13 444: 81	12: 05	1 493: 29
<i>Andra distriktet.</i>							
8. Kalmar läns norra	93 446	321 354	6.7	14 351: 66	15 358: 24	44: 66	2 142: 04
9. Kalmar läns södra	138 478	544 603	7.7	21 134: 83	15 262: 23	38: 81	2 744: 78
10. Jönköpings län .	234 288	1 066 364	18.0	35 626: 82	15 206: 42	33: 41	1 979: 27
11. Kronobergs län .	155 320	490 285	18.6	23 803: 36	15 325: 37	48: 55	1 279: 75
Summa	621 532	2 422 606	51.0	94 916: 67	15 271: 41	39: 18	1 861: 11
<i>Tredje distriktet.</i>							
12. Malmöhus län . .	325 494	1 914 929	21.3	57 935: 56	17 799: 27	30: 25	2 719: 98
13. Kristianstads län	248 223	1 026 617	20.7	43 995: 40	17 724: 14	42: 85	2 125: 38
14. Blekinge län . . .	146 188	622 694	14.7	25 911: 06	17 724: 48	41: 61	1 762: 66
15. Malmö stad . . .	132 090	1 613 826	7.3	23 334: 58	17 665: 67	14: 46	3 196: 52
16. Hälsingborgs stad	57 872	672 465	5.3	10 198: 22	17 622: 03	15: 17	1 924: 19
Summa	909 867	5 850 531	69.3	161 374: 82	17 736: 09	27: 58	2 328: 64
<i>Fjärde distriktet.</i>							
17. Älvsborgs län . .	317 052	1 563 473	36.7	61 343: 32	19 348: 03	39: 24	1 671: 48
18. Skaraborgs län . .	242 287	941 671	21.0	47 138: 21	19 455: 53	50: 06	2 244: 68
19. Göteb. o Bohus l.	212 917	887 968	12.7	41 311: 01	19 402: 40	46: 52	3 252: 84
20. Hallands län . . .	151 840	717 211	14.0	29 402: 35	19 364: 03	41: —	2 100: 17
21. Göteborgs stad .	252 721	3 402 773	20.7	48 707: 71	19 273: 31	14: 31	2 353: 03
Summa	1 176 817	7 513 096	105.1	227 902: 60	19 366: 02	30: 33	2 170: 50
<i>Femte distriktet.</i>							
22. Örebro län	218 783	1 215 102	23.0	39 699: 79	18 145: 74	32: 67	1 726: 08
23. Värmlands län . .	272 719	1 150 812	21.0	49 218: 88	18 047: 47	42: 77	2 343: 76
Summa	491 502	2 365 914	44.0	88 918: 67	18 091: 21	37: 58	2 020: 88
<i>Sjätte distriktet.</i>							
24. Uppsala län	138 482	838 764	7.7	22 597: 71	16 318: 16	26: 94	2 934: 77
25. Kopparbergs län	250 160	1 145 940	23.3	40 922: 02	16 358: 34	35: 71	1 756: 31
26. Gävleborgs län . .	241 263	933 821	28.3	39 447: 64	16 350: 47	42: 24	1 393: 91
27. Gävle stad	39 099	374 353	3.0	6 388: 75	16 339: 93	17: 07	2 129: 58
Summa	669 004	3 292 878	62.3	109 356: 12	16 346: 11	33: 21	1 755: 31
<i>Sjunde distriktet.</i>							
28. Västernorr. län .	281 501	1 161 060	31.3	58 169: 10	20 663: 91	50: 10	1 858: 44
29. Jämtlands län . .	136 086	450 785	17.3	28 110: 65	20 656: 53	62: 36	1 624: 89
30. Västerbottens län	210 381	725 130	47.4	43 080: 10	20 477: 18	59: 41	908: 86
31. Norrbottens län .	204 351	763 300	39.0	42 056: 81	20 580: 67	55: 10	1 078: 38
Summa	832 319	3 100 275	135.0	171 416: 66	20 595: 07	55: 29	1 269: 75
Samtliga	6 211 566	41 396 776	602.6	1 056 972: 68	17 016: 21	25: 53	1 754: 02

I denna översikt vore kostnaderna för den av tredje dövtumskoldistriktet upprättade lantbruks- och hantverksskolan med skydds- och ålderdomshem i Råbylund icke medräknade på grund av svårigheter att skilja mellan kostnaderna för elever i skolorna och för skyddsslingarna i hemmet.

Enligt de för år 1936 gällande staterna för de olika dövtumskolorna utgjorde landstingens och vederbörande städers sammanlagda utgifter nämnda år för ifrågavarande ändamål 1,208,802 kronor efter frånräknande av statsbidraget, som för budgetåret 1935/1936 uppgått till 161,200 kronor. Utgifterna hade följaktligen sjunkit något i jämförelse med år 1932 och högst väsentligt i jämförelse med år 1921.

Utredningsmannen har därefter yttrat följande:

Såsom närmare framginge av den lämnade översikten vilade kostnaderna med högst olika tryck på de olika dövtumskoldistrikten. En utjämning mellan landstingen och vederbörande städer på det sätt, som föreslagits i vissa av de yttranden, vilka avgivits i anledning av tidigare utredningar, innebärande att ersättning skulle lämnas dem, som å sina byggnader nedlagt större kostnader, kunde icke antagas komma att lämna ett tillfredsställande resultat. I varje fall torde en utjämning icke kunna grundas på de nu föreliggande uppgifterna om egendomarnas värde. Brandförsäkringsvärdena kunde nämligen, såsom även framhölls i 1932 års utredning, icke betraktas såsom mätare på fastigheters och inventariers verkliga värde. Verkställdes en utjämning med brandförsäkringsvärdena som utgångspunkt, komme uppenbara orättvisor att begås. Så skulle till exempel det sjunde distriktet, som i förhållande till sin skattekraft vore mest betungat av utgifter för här ifrågavarande ändamål, bliva pliktigt att erlägga minst 200,000 kronor på grund av byggnadernas låga värde, vilket belopp skulle komma andra ekonomiskt sett mera gynnsamt ställda distrikt till godo på grund av det högre värdet å deras byggnader. Skulle en någorlunda rättvis avvägning kunna ske av de ekonomiska bördor de olika distrikten redan burit för dövtumundervisningen, torde denna, såsom framhölls i 1932 års utredning, böra grundas på en undersökning av vad de olika distrikten, länen och vederbörande städer var för sig och i förhållande till varandra uppförat för dövtumundervisningen under den tid, de varit förpliktade handhava densamma. En dylik undersökning skulle givetvis bliva synnerligen tidsödande och likväl icke komma att leda till fullt rättvisa resultat. En särställning intoge i viss mån tredje och fjärde dövtumskoldistriktet med hänsyn till de åtgärder för de dövtummas yrkesutbildning, som vidtagits.

Förstnämnda distrikt hade upprättat en lantbruks- och hantverksskola samt skydds- och ålderdomshem å Råbylund. Elevantalet i skolorna hade arbetsåret 1935—1936 uppgått till 18 och antalet i hemmet intagna skyddsslingar till 17. Då förslag icke föreläge om att staten skulle övertaga ålderdomsvården av de dövtumma och då vidare det till Råbylund hörande jordområdet icke vore tillräckligt, hade förslag nu icke ansetts böra framställas om att staten skulle övertaga institutionerna å Råbylund, varför de på grund därav icke torde behöva närmare beröras i nu förevarande sammanhang.

I fjärde distriktet hade i anslutning till distriktsskolan i Vänersborg upprättats en hantverksskola, som under läsåret 1935—1936 hade ett elevantal av 31. Detta distrikt hade tidigare ansett sig hava ett sär-

skilt skäl att motsätta sig överlämnande utan utjämning av distriktets tillhörigheter, nämligen det, att distriktets fastigheter kunde anses vara väsentligt större än som behövdes för den distriktet åliggande dövstumundervisningen. Denna distriktets ståndpunkt vore förståelig. Dess egendomar vore av stor omfattning samt hade ett jämförelsevis högt värde. Därjämte hade distriktet nedlagt ett mycket erkännansvärt intresse och iklätt sig betydande kostnader för anordnandet av utbildning i olika yrken åt dövstamma, som slutat sin obligatoriska skolgång. Enligt gällande författningar hade det icke ålegat distriktet att anordna och upprätthålla denna verksamhet. Den hade alltså tillkommit helt på frivillighetens väg. På grund av dessa förhållanden kunde det givetvis anses, att ett visst fog föreläge för distriktets uppfattning, att en utjämning borde ske. Då emellertid staten, därest den övertog dövstumundervisningen och omorganiserade densamma i enlighet med det förslag, som i utredningen framlades, även skulle övertaga ansvaret för den fortsatta undervisningen och därmed för framtiden befria det fjärde dövstumskoldistriktet från de rätt betydande utgifterna för hantverkskolans verksamhet, syntes dock de starkare skälen tala för att även nämnda skola med till densamma hörande fast och lös egendom, som använts för verksamheten, utan ersättning överlämnades till staten.

Beträffande villkoren för statens övertagande av dövstumundervisningen i den mån dessa avsåge skolbyggnader och inventarier, kunde det anses, att riksdagen redan intagit en viss ståndpunkt. I anledning av en inom andra kammaren vid 1929 års riksdag väckt motion uttalade nämligen riksdagen (skrivelse nr 8 A, sid. 87) bland annat, att den förutsatte, att, »därest staten skall befinnas villig påtaga sig hela kostnaden för dövstumundervisningen, ett villkor härför måste vara att landstingen och vederbörande städer utan ersättning till staten med full äganderätt överlåta sin för ifrågavarande undervisning använda egendom». Såsom framginge av riksdagens skrivelse nr 199/1931, följde riksdagen vid sitt beslut om övertagande under vissa villkor av småskolläroarbetsutbildningen i riket samma princip.

Vid sådant förhållande och med särskild hänsyn därjämte till, att landstingen och vederbörande städer komme att befrias från de högst betydande årliga utgifter, handhavandet av dövstumundervisningen medförde, torde staten kunna anses äga fullt fog för att såsom villkor för övertagandet uppställa, att landstingen och vederbörande städer kostnadsfritt till staten överlämnade den fasta och lösa egendom, som användes för den nuvarande dövstumundervisningen.

Beträffande statens ställning till den för dövstumundervisningen nu använda *personalen* har utredningsmannen yttrat följande:

Därest staten utan ersättning övertog landstingens och vederbörande städers nu för dövstumundervisningen använda egendom, torde det få betraktas såsom en given sak, att staten samtidigt iklädde sig skoldistriktens förpliktelser icke blott mot eleverna och den nuvarande personalen utan även helt eller delvis jämväl mot den förutvarande personalen. De löne- och pensionsregleringar, som företagits efter år 1921 torde, efter vad som kunde utläsas av de nu utgående lönernas och pensionernas storlek, i allmänhet hava varit påkallade på grund av de vid regleringen föreliggande omständigheterna. De nu utgående löne-

beloppen torde med ett par undantag icke heller väsentligt överstiga de lönebelopp, som kunde antagas bliva fastställda vid en definitiv löne-reglering för dövstumlärare efter ett statens övertagande av ifrågavarande undervisningsväsen. Den ordinarie lärarpersonalen vid dövstumskolorna hade icke ökat i antal sedan frågan om dövstumundervisningens förstatligande inträtt i sitt senare skede. Efter läsåret 1932—1933 och till vårterminens slut år 1936 hade nämligen ny ordinarie lärarbefattning icke inrättats vid någon skola, medan däremot 11 befattningar, som blivit lediga genom innehavarnas avgång, blivit återbesatta, därav vid skolan å Manilla 3, vid skolorna i Lund 2, i Vänersborg 2, i Örebro 1 och i Härnösand 3. Av de 11 befattningarna hade 7 återbesatts med manliga och 4 med kvinnliga innehavare.

Vid avgörandet av frågan om i vilken omfattning staten vid övertagandet av ansvaret för dövstumundervisningen skulle ikläda sig skoldistriktens förpliktelser mot den till de olika skolorna vid tidpunkten för övertagandet knutna tjänstgörande och förutvarande personalen, mötte en hel del problem, av vilka några vore av mera svårlöst natur. Såväl lärare som övrig personal vore anställda av skoldistriktet och tillförsäkrade löne- och andra förmåner enligt av de olika landstingen och städerna var för sig fattade beslut och icke efter enhetliga grunder. Vad först frågan om de ordinarie lärarna beträffade, torde de få anses intaga en sådan rättslig ställning gentemot landstingen, att de icke kunde entledigas utan måste bibehållas vid de förmåner, som tillförsäkrats dem i egenskap av ordinarie lärare. Till dessa förmåner hörde i främsta rummet rätt till avlöning och pension samt erforderlig tjänstårsberäkning. Någon föreskrift om skyldighet för dylika lärare att, om så prövades nödigt, låta förflytta sig till annan tjänst inom undervisningsväsendet med bibehållen tjänstegrad och avlöning föreläge icke. Beträffande de ordinarie lärare, som nu tjänstgjorde vid dövstumskolorna, torde man böra utgå från den förutsättningen, att de vid statsövertagandet i största möjliga utsträckning bibehölles vid sina nuvarande tjänster. Det torde icke heller råda någon tvekan därom, att huvudmännens förpliktelser gentemot dessa befattningshavare såväl i fråga om löneförmåner som pensionsrätt borde övertagas av staten. Emellertid bleve behovet av lärare vid ett par av skolorna delvis ett annat efter omorganisationen än om den nuvarande organisationen skulle bibehållas på grund av att nämnda skolor komme att tilldelas i väsentliga avseenden förändrade uppgifter. Vissa lärare komme att bliva överflödiga vid en av skolorna, medan ett ökat lärarantal bleve erforderligt vid en annan skola.

Ehuru förflyttningsskyldighet icke föreläge för dövstumlärare, torde det dock kunna betraktas såsom sannolikt, att de flesta av de lärare, som icke kunde bibehållas vid sina nuvarande befattningar, skulle finnas vara villiga att antaga motsvarande tjänst vid annan skola. Det kunde emellertid förutses, att dylik förflyttning i något fall icke kunde genomföras antingen därför att ledig befattning icke funnes eller på grund av att lärare icke mottog ledig tjänst å annan ort, varför det måhända kunde bliva nödvändigt att uppföra en eller annan lärare å övergångsstat hos vederbörande landsting. Även dessa lärare borde bibehållas vid de löneförmåner, de ägde uppbära vid tidpunkten för tjänstgöringens upphörande, samt vid pensionsrätt, men staten syntes böra

övertaga förpliktelserna även för denna kategori av lärare och förden-skull genom statsbidrag hålla vederbörande landsting skadeslöst för de utgifter, det kunde komma att få vidkännas för lärare å övergångsstat.

Sådan lärare, som utan eget förvällande uppfördes å övergångsstat, borde erhålla grundlön med dyrtidstillägg därå samt intjänade ålders-tillägg. Skulle lärare, som uppfördes å indragningsstat den 1 juli, hava den 1 därpå följande januari blivit berättigad komma i åtnjutande av ännu ett ålderstillägg, därest han kvarstått i tjänst, borde även detta ålderstillägg få räknas honom tillgodo. Å ålderstilläggen torde dyrtidstill-lägg böra utgå endast med hälften av det belopp, som skulle utgå, om läraren varit i tjänst.

Lärare, som uppfördes å indragningsstat på grund av att han vägrat mottaga lärarbefattning å annan ort, torde ock böra erhålla sina löne-förmåner i enlighet med vad nyss sagts dock med den skillnad, att dyr-tidstillägg å intjänata ålderstillägg icke borde utgå.

Skulle lärare, som tillhörde någon av de två senast nämnda grup-perna erhålla annan stadigvarande tjänst med löneförmåner, som minst motsvarade dem, han uppburit i sin befattning som dövtumlärare, borde givetvis statsbidrag icke vidare utgå. Erhölle sådan lärare tillfällig an-ställning, torde det böra bero på Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, huruvida och med vilket belopp avdrag å statsbidraget till hans avlöningsförmåner skulle verkställas. Icke heller i pensionshänseende torde sådan lärare böra erhålla sämre pensionsförmåner än som gällde för honom, då han tillträdde den nya tjänsten. De nu föreslagna reg-lerna överensstämde i huvudsak med de principer, som tillämpats i fråga om de å indragningsstat uppförda lärare, som varit anställda vid lands-tingens småskoleseminarier.

Även beträffande övriga befattningshavare, som avtalsenligt tillför-säkrats en fastare anställning eller rätt till pension, torde huvudmän-nens förpliktelser böra övertagas av staten.

Skulle det i fråga om några av nu berörda befattningshavare, som överginge i statstjänst, visa sig, att av vederbörande dövtumskoldistrikt tillförsäkrade löneförmåner överstege dem, som skulle tillkomma mot-svarande befattningshavare enligt de grunder riksdagen vid statsöver-tagandet beslutade såsom allmänt gällande, syntes erforderlig reglering böra äga rum genom beviljande av personliga lönetillägg till nuvarande innehavare.

Beträffande därefter den övriga personalen torde böra erinras därom, att den visserligen icke i regel kunde anses innehava i egentlig mening fast anställning. Vissa av de till denna personalgrupp hörande inne-hade dock sina tjänster med den möjligheten i sikte, att de vid av-gången från tjänsten skulle kunna erhålla pension eller understöd där-för, att vederbörande dövtumskoldistrikt antagit pensionsreglemente, såsom fallet vore till exempel i fråga om sjunde distriktet, eller på grund av att distriktet antingen tidigare beviljat motsvarande personal dylik förmån eller ock ställt i utsikt, att frågan om pension eller understöd vid vederbörandes avgång skulle upptagas till prövning. På grund av bland annat dessa förhållanden torde staten vid omorganisationen böra visa största möjliga hänsyn även mot denna personal genom att övertaga den-samma i den omfattning detta lämpligen kunde ske. Skulle befatt-ningshavare, som under längre tid innehaft anställning, icke kunna be-

redas sådan vid det omorganiserade dövstumundervisningsväsendet, torde frågan, huruvida understöd skulle beviljas i varje särskilt fall böra underställas riksdagens prövning.

Emellertid hade vissa dövstumskoldistrikt tillförsäkrat en del förutvarande befattningshavare tilläggs pensioner, så att det sammanlagda pensionsbeloppet överstege det, som skulle hava tillkommit statens befattningshavare i motsvarande tjänsteställning. Kostnaderna för dessa pensioner, beräknade till 16,616 kronor, torde staten icke böra övertaga.

Det torde vara uppenbart, att de ekonomiska konsekvenserna för statsverket av de åtgärder, som på ifrågavarande område kunde visa sig bliva erforderliga, icke nu kunde i detalj överblickas. Av verkställda jämförelser mellan antalet lärare och övrig personal som för närvarande funnes och det antal, som efter omorganisationens genomförande kunde beräknas bliva erforderligt, framginge, dels att personalbehovet i stort sett bleve oförändrat under det första verksamhetsåret efter omorganisationen, medan det därefter allt eftersom de föreslagna fortsättningsskolorna erhöle ökat elevantal komme att något ökas.

En särställning komme de vid hantverksskolan i Råbylund nu anställda tre lärarna i skrädderi, skomakeri och snickeri att intaga, därest denna skola — såsom av utredningsmannen föresloges — efter omorganisationen bleve avsedd uteslutande för de dövstummas utbildning i jordbruksyrket. Nämda lärare, som då bleve utan anställning vid denna skola, syntes lämpligen böra successivt överföras såsom yrkeslärare vid dövstumskolan i Lund med utsträckt tjänstgöring samt i fråga om löneförmåner likställas med yrkeslärare vid fortsättningsskola.

I annat sammanhang har utredningsmannen föreslagit, att staten skulle övertaga *dels* de kostnader, tredje distriktet iklätt sig för dövstumprästen J. G. Malmers pensionering, under villkor, att Malmer kvarstode i tjänst till uppnådda 65 år; *dels ock* de kostnader, dövstumskoldistriktet iklätt sig för pensioner och understöd till förutvarande befattningshavare eller deras efterlevande.

I sistnämnda avseende har anförts följande:

Vissa dövstumskoldistrikt hade beviljat en del förutvarande tjänst innehavare, vilka icke skulle varit berättigade till pension, om skolorna varit statliga, understöd eller pensioner med varierande belopp.

En sammanställning av de skilda dövstumskoldistriktens kostnader för nämnda pensioner och understöd lämnas här nedan:

Första distriktet (Manilla)	4,268
Andra » (Växjö)	2,600
Tredje » (Lund)	800
Fjärde » (Vänersborg)	13,120
Femte » (Örebro)	1,860
Sjätte » (Gävle)	7,000
Sjunde » (Härnösand)	5,360

Summa kronor 35,008.

Principiell sett kunde det måhända förefalla riktigast, att dövstumskoldistriktet även efter omorganisationen finge ansvara för dessa kostnader. Med hänsyn därtill, att dövstumskoldistriktet under den tid,

de handhaft dövstumundervisningen, fått vidkännas mycket stora utgifter för densamma och nu, om den föreslagna omorganisationen komme till stånd, skulle utan vederlag överlämna sina för nämnda undervisning använda byggnader med tillhörande inventarier, syntes dock billigheten kräva att distrikten för framtiden befriades även från nu berörda kostnader. Det kunde dessutom ifrågasättas, huruvida icke riksdagen, om här ifrågavarande undervisningsväsen varit statligt, skulle beviljat ifrågavarande befattningshavare understöd i enlighet med de principer, riksdagen i allmänhet följde vid beviljandet av understöd eller pensioner åt icke pensionberättigade personer, som länge varit i statens tjänst.

Vad slutligen angår frågan, huruvida de kommunala samfälligheterna borde erlägga avgifter till staten, sedan dövstumundervisningsväsendet förstatligats, har utredningsmannen yttrat:

En förpliktelse för vederbörande landsting och städer, att till staten efter dess övertagande av dövstumundervisningsväsendet erlägga en viss årlig avgift för varje i dövstumskola undervisat barn, skulle uppenbarligen i betydande grad motverka syftet att genom förstatligandet avlyfta de ekonomiska bördor, landstingen hittills haft att bära för ifrågavarande undervisning. Visserligen skulle statsverket genom en avgift av 400 kronor för elev och år tillföras en inkomst av omkring 225,000 kronor, men denna summa komme då att kvarstå på landstingens utgiftsstater med belopp i förhållande till det antal elever, som från varje landstingsområde måste intagas i dövstumskola. Det torde vidare böra tagas i betraktande dels att landstingen under den tid, de i enlighet med gällande föreskrifter handhaft dövstumundervisningen, årligen måst anslå betydande belopp för denna uppgifts behöriga handhavande, dels att de fastigheter, landstingen vid ett statsövertagande skulle överlämna utan vederlag, representerade ett så stort kapital, att räntan på detsamma kunde anses motsvara de avgifter, som skulle erläggas.

På grund av nu anförda omständigheter syntes det rättvist och billigt samt med reformens syfte bäst förenligt, att landstingen helt befriades från framtida avgifter till statsverket för i dövstumskolorna undervisade elever.

I samband härmed har behandlats frågan om målsmans skyldighet att i vissa fall bidra till underhållskostnaderna för i dövstumskola intaget barn. Härutinnan har följande anförts:

Tidigare syntes landstingen och vederbörande städer i allmänhet hava använt sig av den lagstadgade befogenheten att av målsman uttaga bidrag till här ifrågavarande ändamål. Under senare tid hade emellertid ett flertal landsting och städer befriat målsmännen från dylika avgifter.

De årliga bidragen växlade mellan 50 kronor, vilket belopp uttoges av Kronobergs läns landsting, och 200 kronor, vilket belopp uttoges av Kalmar läns södra landstingsområde, där dock avgiften för mindre bemedlade kunde nedsättas till 100 kronor. I en del fall vore bestämmelserna sådana, att om elevs målsman icke kunde erlägga det föreskrivna bidraget, detta icke uttoges av vederbörande fattigvårdskommun.

Då här ifrågavarande elever i regel tillhörde hem, som i ekonomiskt avseende vore mindre gynnsamt ställda, varför det vore sannolikt, att

ett stort antal målsmän icke skulle kunna erlægga även ett till beloppet jämförelsevis ringa bidrag, föresloges, att staten vid övertagandet av dövstumundervisningen beslutade, att dylika bidrag icke skulle utgå.

Utredningsmannen har framlagt ett omfattande förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, att genomföras i samband med att staten övertager detsamma.

Förslaget innebär i dessa delar till sina huvuddrag följande:

I Manilla, Lund, Vänersborg och Härnösand skulle anordnas *upptagningskolor*. Alla dövstamma barn, som inträdde i skolåldern eller vilka, ehuru äldre, vore berättigade till inträde vid dövstumskola, skulle vara pliktiga att å därför bestämd tid inställa sig vid den av dessa upptagningskolor, inom vilkens område vederbörande barns hemort vore belägen. Under en tid av en månad skulle de sålunda intagna barnen provas med hänsyn till begåvning och arten av deras lyte.

Två *specialskolor* skulle upprättas, en i Örebro och en i Gävle. För undervisning och fostran av de barn, som ägt eller ägde en viss grad av hörsel och därför enligt det föregående betecknas såsom oegentligt dövstamma, skulle sålunda upprättas en särskild för hela landet avsedd anstalt i Örebro, till vilken dessa hänvisades efter den verkställda prövningen eller i förekommande fall under läsårets lopp eller vid dess slut. Därigenom vunnes den stora fördelen, att dessa elever, som ägde jämförelsevis stora förutsättningar för att tillägna sig ett högre mått av kunskaper och en mera omfattande utbildning i övrigt för sin framtida verksamhet, kunde erhålla en för dem särskilt anpassad undervisning. Den skulle bedrivas enligt talmetoden. För undervisning av de till de egentligt dövstamma hörande barnen, som vid nämnda prövning visade sig icke kunna undervisas enligt talmetoden, de s. k. skriv-teckeneleverna, skulle likaledes upprättas en särskild, för hela landet avsedd skola i Gävle, där dessa dövstamma kunde erhålla en efter deras förmåga och behov anpassad undervisning av en mera praktisk läggning än den, som meddelades i skolorna för de elever, som skulle åtnjuta undervisning enligt talmetoden.

Alla de dövstamma barn, som icke borde hänvisas till någon av de nämnda särskilda anstalterna, skulle kvarstanna i respektive upptagningsanstalter för erhållande av undervisning och vård. Denna undervisning skulle bedrivas enligt talmetoden.

Lagen angående dövstumundervisningen i riket skulle utsträckas att gälla även afasister samt sådana, som blivit döva mellan 10 och 15 års ålder. Dessa senare och de mera begåvade av afasisterna skulle hänvisas till skolan för oegentligt dövstamma.

Någon genom det allmännas försorg anordnad allmän *fortsatt undervisning* för de dövstamma finnes för närvarande icke. Ett starkt behov av dylik undervisning vore emellertid enligt utredningsmannens mening förhanden och borde tillgodoses. På grund härav föreslås att fortsatt undervisning skulle anordnas genom upprättandet av fortsättningsskolor för dövstum ungdom; att undervisningen i dessa skolor huvudsakligen skulle avse yrkesutbildning; att manliga och kvinnliga elever, som i upptagningskolorna åtnjutit talundervisning, skulle erhålla sin fortsatta utbildning i skilda skolor; samt att undervisningen skulle vara obligatorisk i vissa fall i fyra, i andra fall i tre år.

Vidare föreslås, att elev i vissa fall skulle kunna på fortsättningsskolans bekostnad erhålla den praktiska yrkesutbildningen hos enskild mästare, som vore bosatt inom eller i närheten av den skola, till vilken elev hörde, med skyldighet dock för sådan elev att deltaga i den teoretiska undervisning, som meddelades i skolan, att fortsättningsskolstyrelse skulle äga befogenhet att efter prövning i varje särskilt fall medgiva elev befrielse från skolgång under förutsättning, att eleven i hemmet eller hos enskild mästare, som icke vore bosatt inom eller i närheten av skolans förläggningssort, erhöle yrkesutbildning, som vore tillfredsställande, att till underlättande av sådan elevs fortsatta yrkesutbildning skulle, där behov förelåge, kunna utgå statsunderstöd med 500 kronor för elev och arbetsår, samt att elev, som, efter att under ett arbetsår hava deltagit i undervisningen i fortsättningsskola, visade sig helt i saknad av förutsättningar för utövande av något yrke, skulle av fortsättningsskolstyrelse kunna befrias från vidare skolgång.

Tillika hemställes, att sådana dövstumma, som drabbats av lytet i åldern 15—20 år, samt vissa äldre dövstumma må i mån av utrymme och efter prövning i varje särskilt fall av skolöverstyrelsen kunna medgivas rätt att kostnadsfritt deltaga i den fortsatta undervisningen.

Tre fortsättningsskolor skulle finnas, nämligen:

- en för gossar, som åtnjutit talundervisning, förlagd till Vänersborg,
- en för flickor, som åtnjutit talundervisning, förlagd till Växjö och
- en för icke talundervisade gossar och flickor, förlagd till Gävle.

Därjämte borde de gossar, som önskade erhålla utbildning i jordbruk, beredas tillfälle erhålla sådan vid den å Råbylund befintliga lantbruksskolan för dövstumma enligt avtal med anstalten och mot av staten bestridda årsavgifter.

Härförutom föreslås vissa ändringar i den nuvarande indelningen av dövstumskoldistriktet.

De nuvarande andra och tredje dövstumskoldistriktet skulle sammanslås till ett med skola i Lund, de nuvarande fjärde och femte distriktet till ett med skola i Vänersborg samt det nuvarande sjätte distriktet så uppdelas, att Uppsala län och Kopparbergs län skulle överföras till första distriktet med skola å Manilla samt Gävleborgs län och Gävle stad överföras till det sjunde distriktet med skola i Härnösand. Distriktet skulle hädanefter benämnas det södra, det västra, det östra och det norra.

Vidare har utredningsmannen framlagt vissa förslag rörande utbildningen av lärare för dövstumundervisningen ävensom ifrågasatt en del åtgärder till förmån för de dövstumma vid sidan av skolundervisningen.

I sistnämnda hänseende hava föreslagits ökade statsbidrag till förskolor för dövstumma småbarn, anslag till anordnande av kurs i labiologi för personer, som förlorat hörselförmågan efter den egentliga skoltidens slut, till fortbildningskurser för äldre dövstumma, och till föreläsningar för dövstumma. Frågan om anordnande av åldershem för dövstumma har ansetts böra, såsom icke varande förbunden med spörsmålet om dövstumundervisningens förstatligande, ytterligare utredas. I

detta sammanhang har framhållits, att Tysta skolan i Lidingö, som för närvarande åtnjuter statsanslag, kunde komma att förändra sin verksamhet och att skolans styrelse förklarat sig ämna verkställa ytterligare utredning rörande de uppgifter, åt vilka den i så fall för framtiden lämpligen borde ägna sig. Det torde icke vara uteslutet, påpekar utredningsmannen, att vid denna undersökning även frågan om anstaltens ombildning till ett hem för dövstumma komme under omprövning. Ytterligare har framhållits, att — därest staten övertog dövstumundervisningen — konsekvensen syntes fordra, att staten också övertog ansvaret för dövstumprästernas verksamhet, liksom skett i fråga om den prästerliga verksamheten inom fångvården, samt i sammanhang härmed meddelade erforderliga föreskrifter rörande dövstumprästernas tjänsteåligganden, rättsliga ställning, löne- och pensionsförmåner m. m. I dessa hänseenden hava framlagts åtskilliga förslag.

Vidare hava berörts administrativa spörsmål och angivits vissa ändamål, för vilka de nuvarande donationerna till förmån för de dövstumma skulle kunna komma till användning. Det har emellertid förutsatts, att sistnämnda fråga skulle ytterligare utredas, sedan riksdagen beslutat, att staten skulle övertaga dövstumundervisningen.

Beträffande den nya organisationens genomförande har yttrats bland annat följande:

Den nu föreslagna omorganisationen av dövstumskoleväsendet torde icke lämpligen kunna successivt genomföras, utan borde densamma komma till stånd samtidigt och i sin helhet. Huvudförutsättningen för att så skulle kunna ske vore den, att samtliga landsting och de städer, som icke deltaga i landsting, godkände de villkor, som statsmakterna uppställde för statens övertagande av ifrågavarande undervisningsväsende. Skulle något landsting eller någon av vederbörande städer vägra godkänna de föreskrivna villkoren, torde hela omorganisationsfrågan därmed kunna anses fallen.

Det nu föreliggande förslaget vore utarbetat med tanke på, att det skulle föreläggas 1937 års riksdag, som förutsattes skola fatta principbeslut i ärendet samt i övrigt göra de uttalanden, den i samband därmed kunde finna vara av omständigheterna påkallade. Därefter torde landstingen och vederbörande städer böra anmodas fatta beslut i frågan, huruvida de vore villiga eller icke att i enlighet med de av riksdagen beslutade grunderna till staten utan ersättning överlämna sin för dövstumundervisningen använda fasta och lösa egendom. Godtogs landstingen och städerna de av riksdagen beslutade villkoren för förstatligandet, syntes ärendet åter böra hänskjutas till riksdagen för beslut i vissa andra frågor, som sammanhängde med statsövertagande, såsom antagandet av ny lag, fastställandet av stater för de olika skolorna och beviljandet av erforderliga medel.

Om 1937 års riksdag i princip beslutade, att staten skulle övertaga och omorganisera dövstumundervisningen, torde omorganisationen dock

icke kunna genomföras förrän den 1 juli 1938. Tid krävdes nämligen för utfärdande av stadga samt upprättande och fastställande av reglementen, för utseende av de lokala skolstyrelserna, för uppgörelse med dövtumskoldistriktet i fråga om äganderätten till fastigheter och inventarier och för träffande av avtal med anstalternas personal m. m. Statförslagen för budgetåret 1938/1939 borde vara uppgjorda och överlämnade till skolöverstyrelsen i så god tid, att de av överstyrelsen kunde behandlas i samband med de övriga framställningar, som skulle föreläggas 1938 års riksdag. Dessa statförslag torde böra uppgöras av de nya lokalstyrelserna, ehuru dessa formellt sett icke skulle träda i funktion förrän den 1 juli 1938. Om styrelserna skulle kunna utföra detta arbete, vore det emellertid av vikt, att de utsåges så snart förhållandena det medgäve.

Den vid skolorna anställda personal, som därtill vore villig, överginge i statens tjänst på de villkor och enligt de bestämmelser, som för tjänst vid dövtumskola kunde bli fastställda. Uppgörelsen med nämnda personal borde träffas av de nya styrelserna före juni månads utgång år 1937 samt, såsom förut nämnts, vila på den förutsättningen, att ingen finge genom övergången till de nya skolorna åsamkas minskning i sina löner eller andra förmåner.

Den ordinarie personal, som icke funne sig kunna underkasta sig bestämmelserna enligt den nya ordningen, borde enligt för varje särskilt fall gjord undersökning beredas pension eller överföras å övergångsstat. För dem bland de vid skolan i Gävle nu anställda lärarna, vilka själva ansåge sig eller av skolstyrelsen befundes vara mindre lämpade för undervisning efter skrivteckenmetoden, borde, i den mån det läte sig göra utan att skolans intressen åsidosattes, förflyttning underlättas till någon skola med undervisning enligt talmetoden.

De vid hantverksskolan i Råbylund anställda yrkeslärare, vilka bleve överflödiga för undervisningen vid skolan, torde, såsom förut antytts, böra beredas anställning med utsträckt tjänstgöring såsom yrkeslärare vid upptagningskolan i Lund.

De lärare vid Tysta skolan i Lidingö, vilka, därest skolan till följd av statens övertagande ombildade sin verksamhet, kunde komma att förlora sina befattningar, torde, så vitt möjligt vore, böra beredas platser vid dövtumskolorna.

För att övergången till den nya ordningen icke skulle bli onödigt komplicerad i fråga om personalförhållandena torde, därest riksdagen fattade positivt beslut i principfrågan, vederbörande lokala skolstyrelser böra anmodas att tills vidare icke återbesätta ledigblivna ordinarie befattningar med ordinarie innehavare.

Utredningsmannen har slutligen till behandling upptagit de med statsövertagandet och omorganisationen förenade ekonomiska frågorna.

Efter en undersökning rörande personalbehovet efter omorganisationen, har framlagts ett förslag till lönereglering vid dövtumskolornas personal, i vilket avseende jag tillåter mig hänvisa till betänkandet.

En undersökning har även företagits rörande engångskostnaderna, avseende dels ändringsarbeten i skolbyggnaderna, dels ock komplettering av inventarier.

Förstnämnda kostnader beräknas approximativt på följande sätt:

Vid skolan å Manilla	kronor 1,100,000
» » i Växjö	» 51,000
» » i Lund	» 15,500
» » i Vänersborg	» 19,500
» » i Härnösand	» 170,000
<hr/>	
Summa kronor 1,356,000.	

De nu omförmälda arbetena borde endast komma till utförande i mån av behov efter vederbörliga framställningar och sedan kostnadsberäkningar blivit verkställda av byggnadsstyrelsen. Kostnadssammanställningen borde följaktligen endast betraktas som en redogörelse för de arbeten, vilka, såvitt nu kunde beräknas, kunde tänkas komma i fråga efter omorganisationen.

Vissa arbeten vid skolorna i Växjö, Vänersborg och Härnösand borde dock bli utförda snarast möjligt efter omorganisationen. De för budgetåret 1938/1939 för detta ändamål erforderliga anslagen kunde uppskattas till

För skolan i Växjö	kronor 51,000
» » i Vänersborg	» 19,500
» » i Härnösand	» 45,000
<hr/>	
Summa kronor 115,500.	

Engångsutgifterna för anskaffande av inventarier, vilka utgifter dock icke borde beräknas för budgetåret 1938/1939, och vilka dessutom kunde fördelas på åtminstone två budgetår, kunde beräknas komma att uppgå till omkring 20,300 kronor.

En sammanställning av samtliga de på staten belöpande årliga kostnaderna för dövstumundervisningsväsendet efter dettas förstatligande lämnas i betänkandet å sid. 192 och 193. Statens utgifter för dövstumundervisningen under läsåret 1938—1939 beräknas enligt denna sammanställning komma att uppgå till omkring 1,563,430 kronor. Härvid har utredningsmannen fogat följande kommentarer:

Enligt de för läsåret 1938—1939 utan omorganisation beräknade staterna, skulle utgifterna komma att uppgå till i runt tal 1,257,670 kronor. Ett statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet skulle följaktligen medföra en ökning av kostnaderna med omkring 305,760 kronor. Denna ökning berodde huvudsakligen på förslagen om anordnandet av fortsatt undervisning och om viss lönereglering.

Statens kostnader för de till dövstumundervisningsväsendet hörande ändamål, vilka behandlats i föreliggande utredning, belöpte sig, enligt statsliggaren för budgetåret 1936/1937 till följande belopp, nämligen:

Till befrämjande av dövstumundervisningen, förslagsanslag kronor 175,000	
Bidrag till kyrklig själavård bland de dövstumma	» 14,000
<hr/>	
Summa kronor 189,000.	

Med frånräknande av detta belopp skulle statens kostnader för dövstumundervisningsväsendet — bortsett från engångskostnaderna — ökas med omkring 1,374,400 kronor.

Samtidigt skulle dock från landstingens och vederbörande städers utgiftsstater avlyftas ett belopp, som torde kunna beräknas till i medeltal 1,270,000 kronor årligen. Den egentliga ökningen i det allmännas kostnader för dövstumundervisningsväsendet skulle följaktligen för läsåret 1938—1939 komma att uppgå till omkring 104,400 kronor.

Det borde emellertid även i detta sammanhang framhållas, att utgifterna för fortsättningsskolorna komme att stiga i den mån elevantalet ökades. Sedan skolorna blivit fullständigt upprättade, vilket för fortsättningsskolan i Växjö inträffade läsåret 1940—1941, samt för fortsättningsskolorna i Vänersborg och Gävle läsåret 1941—1942, kunde de sammanlagda utgifterna för den fortsatta undervisningen beräknas komma att ökas med omkring 180,000 kronor.

För jämförelses skull nämnes, att ökningen av statens kostnader för dövstumundervisningsväsendet av 1932 års utredning beräknades till 1,446,091 kronor enligt alternativ 1, vilket byggde på bibehållande i huvudsak av de dåvarande löneförhållandena, och till 1,606,203 kronor enligt alternativ 2, vilket förutsatte lönereglering.

Yttranden över 1936 års utredning. Svenska landstingsförbundets styrelse har funnit det i utredningen framlagda förslaget i det stora hela lämpligt och väl ägnat att läggas till grund för en reform på området. Styrelsen har tillstyrkt, att proposition, i huvudsak byggd på detta förslag, måtte föreläggas 1937 års riksdag.

Styrelsen konstaterade med tillfredsställelse, att utredningsmannen tagit avstånd från tidigare framkommet förslag om att landstingen för å statlig dövstumskola intagen elev skulle gälda en årlig avgift av 400 kronor. Förslag föreläge — senast år 1936 från kommunalskatteberedningen — att motsvarande avgifter vid blindskolorna skulle slopas, och det skulle då innebära en oförmåhet, om dylika avgifter skulle införas beträffande dövstumskolorna. Vad anginge villkoren och formerna för skolbyggnadernas och inventariernas överlåtande på staten hade styrelsen, med hänsyn till 1929 års riksdags uttalande i ämnet och då det föreliggande förslaget vore ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare för landstingen än de förutvarande på grund av avgiftspliktens slopande, ansett sig icke böra vidhålla sitt tidigare framförda yrkande om gäldande av viss ersättning för egendomen utan finge sålunda tillstyrka utredningsmannens förslag även i detta avseende. Styrelsen förutsatte emellertid därvid, att staten övertog huvudmannens samtliga förpliktelser mot nuvarande och förutvarande befattningshavare vid dövstumskolorna.

I ovannämnda framställning har styrelsen för fjärde dövstumskoldistriktet hemställt, att åtminstone skälig ersättning måtte lämnas distriktet vid avstående av C-skolans fastigheter och inventarier. Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott har förklarat sig vilja helt ansluta sig till distriktsstyrelsens uppfattning.

I styrelsens framställning yttras, att distriktet — förutom utgifter för nödiga reparationer — under senare år nedlagt omkring 165,000 kronor på arbeten för förbättring av A- och B-avdelningarnas byggnader. Då *samtliga* övriga dövstumskolor under samma tid påkostat sina byggnader endast omkring 105,000 kronor och till fjärde distriktets omfördälda kostnader borde läggas minst 20,000 kronor för årliga reparationer för att få fullt jämförbara siffror, insåges omedelbart det orättmätiga i att detta distrikt skulle utan vederlag avstå från sina nuvarande byggnader.

C-skolan hade under tjugo år ej varit behövlig för den egentliga dövstumundervisningen. Tidvis hade den därför uthyrts till Vänersborgs stad för undervisningsändamål, men för omkring tio år sedan hade styrelsen varit betänkt på att föreslå huvudmännen försäljning av densamma, enär flera fördelaktiga anbud ingivits. Försäljningen hade emellertid icke kommit till stånd, utan i stället hade där inrättats, efter hemställan av styrelsen, en för dövstumma gossar avsedd verkstadsskola. Dessförinnan och senare hade även denna skola till avsevärda belopp blivit påkostad för dränering, värmeledning och elektrisk installation m. m., varjämte dyrbara maskiner för hantverksundervisningen inköpts. För närvarande kunde avdelningen lågt värderas till 409,905 kronor. Då utredningsmannen som skäl för att vederlag för C-skolan icke borde lämnas framhölle, att distriktet för framtiden skulle befrias från utgifter för hantverksskolan, måste styrelsen genmäla, dels att dessa utgifter varit och vore helt frivilliga och när som helst kunde inhiberas, dels att samtliga övriga distrikt komme att få samma fördel som det fjärde i fråga om befrielse från hantverksundervisningen.

Svenska dövstumlärararsällskapet har funnit den föreslagna skolorganisationen innebära en ur undervisningssynpunkt lämpligare uppdelning av lärjungematerialet än den nuvarande. En mera ingående granskning hade sällskapet ej kunnat medhinna, men sällskapet hyste den uppfattningen, att sådana förändringar i den föreslagna organisationsplanen, vilka efter förslagets genomförande kunde visa sig önskvärda och ändamålsenliga, sedermera skulle kunna genomföras på administrativ väg. I vissa avseenden har, såsom av handlingarna i ärendet framgår, sällskapet framställt erinringar mot förslagets detaljer.

Uppsala domkapitel, som yttrat sig över förslaget, i vad avser dövstupastorsinstitutionen, har tillstyrkt förslaget i denna del.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har framhållit, att utredningsmannens förslag beträffande avlöningsförhållandena torde få anses vara av i viss mån preliminär karaktär, då avsikten vore, att 1937 års riksdag huvudsakligen skulle taga ställning till den principiella frågan om dövstumundervisningens förstatligande. Det torde fördensskull icke vara uteslutet, att ett framläggande för 1938 års riksdag av definitiva lönestater för dövstumskolorna måste föregås av en ytterligare omprövning av utredningsmannens nu avgivna förslag till lönegradsplacementer och särskilda avlöningsbestämmelser. Lönenämnden ville ock

framhålla, att det i utredningen framlagda materialet på vissa punkter utgjorde väl knappt underlag för ett slutligt bedömande av löneställningen för befattningshavarna. För det ändamål, som nu vore i fråga, syntes utredningsmannens förslag i av lönenämnden behandlade delar kunna i stort sett godtagas. I fråga om vissa detaljer i förslaget har nämnden framställt erinringar.

Skolöverstyrelsen, som erinrat, att överstyrelsen tidigare förordat ett överflyttande till staten av kostnaderna för dövstumundervisningen, har framhållit, att utvecklingen därefter liksom ock den ytterligare utredning, frågan varit underkastad, stärkt överstyrelsen i dess uppfattning, att det av såväl pedagogiska som ekonomiska skäl vore av behovet påkallat, att dövstumundervisningen bleve en statens angelägenhet.

Överstyrelsen har härutinnan och i övrigt yttrat följande:

I likhet med utredningsmannen ansåge överstyrelsen det uppenbart, att en tidsenlig reformering av dövstumundervisningen förutsatte, att kostnaderna för den obligatoriska dövstumundervisningen övertoges av staten. En rationellt ordnad undervisning på detta område måste vara specialiserad, varvid hänsyn borde tagas dels till lärjungarnas allmänna begåvning, dels till arten av deras dövhet. Dövstumskoldistriktet vore nu sju till antalet och det torde, som utredningsmannen framhölle, möta oöverstigliga svårigheter att mellan dem upprätta sådana överenskomelser och i övrigt träffa sådana bestämmelser, att den erforderliga differentieringen av eleverna och de olika elevgruppernas fördelning på skilda slag av anstalter skulle kunna på ett tillfredsställande sätt genomföras. Ur dessa synpunkter syntes det önskvärt, att dövstumundervisningen kunde lösöras från beroende av distriktsindelningen, vilken vore en nödvändig följd av att landstingen svarade för kostnaderna.

Icke endast pedagogiska skäl talade för dövstumundervisningens förstatligande utan också ekonomiska. Enligt utredningen utgjorde landstingens och vissa städers årliga medelkostnader för dövstumundervisningen under åren 1933—1935 över 1 miljon kronor, medan statsanslagen för samma ändamål icke uppgått till en femtedel av denna summa. Utgifterna för dövstumundervisningen och vad därmed sammanhänge bestredes således i betydligt större utsträckning än vad fallet vore beträffande annan obligatorisk undervisning av kommunala medel. Redan detta talade för en genomgripande förändring i berörda avseende. Särskilt starkt framträdde emellertid behovet av ett överflyttande till staten av kostnaderna för dövstumundervisningen, om man toge hänsyn till, hur olika utgifterna för nämnda undervisning drabbade olika delar av landet. Under åren 1927—1935 hade i Stockholms stad medelkostnaderna för dövstumundervisningen per 1,000 skattekronor belöpt sig på 6:55 kronor, medan motsvarande siffra för Jämtlands län utgjort 62:36 kronor. Behovet av en skatteutjämning på detta område framträdde sålunda starkt.

Vad beträffade frågan om statens övertagande av dövstumskoldistriktens *fastigheter och inventarier*, syntes det icke böra ifrågakomma, att staten efter en värdering skulle inlösa dessa. Redan 1929 års riksdag uttalade, att den förutsatte, att ett villkor för att staten skulle påtaga sig hela kostnaden för dövstumundervisningen måste vara, att

landstingen och vederbörande städer utan ersättning till staten med full äganderätt överläte sin för ifrågavarande undervisning använda egendom. Sedan riksdagen år 1931 vid sitt beslut om övertagande under vissa villkor av småskollärarytbildningen i riket följt samma princip, torde varje diskussion om tidigare framförda förslag rörande statsinlösen av byggnader och inventarier vara överflödig. Överstyrelsen anslöte sig till utredningsmannens förslag, att såsom villkor för statens övertagande av dövstumundervisningen skulle uppställas, att landstingen och vederbörande städer kostnadsfritt till staten överlämnade den fasta och lösa egendom, som användes för den nuvarande dövstumundervisningen.

Frågan om i vilken omfattning staten vid övertagandet av dövstumundervisningen skulle ikläda sig skoldistriktens förpliktelser mot den *tjänstgörande eller förutvarande personalen* vid dessa skolor vore av mera komplicerad natur. I princip anslöte sig överstyrelsen till den av utredningsmannen intagna ståndpunkten, att staten helt skulle övertaga dessa förpliktelser mot den nuvarande personalen. Detta torde icke heller i regel medföra några svårigheter, då de löner, som torde i samband med en lönereglering för dövstumlärare bli beslutade, icke — med några få undantag — komme att understiga de nu utgående lönebeloppen. De av skoldistriktet sedan frågan senast var föremål för utredning genomförda löneförhöjningar torde alltså icke kunna sägas ha föregripit den förestående definitiva löneregleringen.

Överstyrelsen ansåge sig i likhet med utredningsmannen böra erinra därom, att de vid dövstumskolorna anställda ordinarie lärarna torde få anses intaga en sådan rättslig ställning gentemot sina huvudmän, att de icke kunde entledigas utan måste bibehållas vid de förmåner, som tillförsäkrades dem i egenskap av ordinarie lärare. Någon skyldighet för dessa lärare att, om så prövades nödigt, låta sig förflytta till annan tjänst inom undervisningsväsendet med bibehållen tjänstegrad och avlönning föreläge icke. Överstyrelsen utginge ifrån att huvudmännens förpliktelser gentemot dessa befattningshavare såväl i fråga om löneförmåner som pensionsrätt borde i realiteten övertagas av staten, vilket lämpligast torde kunna ske genom att skoldistriktet av statsverket gottgjordes för sina utgifter för här ifrågavarande ändamål.

Ett bifall till den av utredningsmannen föreslagna och av överstyrelsen förordade omorganisationen skulle medföra, att vissa av de nuvarande skolorna komme att i väsentliga avseenden få förändrade uppgifter. Detta torde nödvändiggöra en omplacering i fråga om tjänstgöringsorten för vissa lärare. Som ovan framhållits, föreläge icke förflyttningsskyldighet för dövstumlärare. Överstyrelsen hade icke under den korta remisstiden haft möjlighet göra sig förvissad om i vilken utsträckning ämneslärarna vid dövstumundervisningsväsendet skulle befinnas villiga antaga dövstumläraryrkesbefattningar vid skola i annan stad än den, där de för närvarande tjänstgjorde. Utredningsmannen framhölle, att i något fall dylik förflyttning icke torde kunna på av honom angivna skäl genomföras. Även dessa lärare borde emellertid enligt utredningsmannens av överstyrelsen biträdda uppfattning bibehållas vid vissa av de löneförmåner, de ägde uppbära vid tidpunkten för tjänstgöringens upphörande, samt vid pensionsrätt. Staten syntes böra på så sätt övertaga förpliktelserna för denna kategori av lärare, att veder-

börande dövtumskoldistrikt genom erhållande av statsbidrag hålles skadeslöst för de genom vissa lärares uppförande på indragningsstat förorsakade utgifterna.

Utredningsmannen förordade olika avlöning för sådana lärare, som utan eget förvållande uppfördes å »övergångsstat» och för lärare, som uppfördes å indragningsstat på grund av att han vägrat mottaga lärarbefattning å annan ort. De av utredningsmannen härutinnan föreslagna bestämmelserna skilde sig i vissa avseenden från vad som föreskrivits i fråga om de å indragningsstat uppförda lärare, som varit anställda vid landstingens småskoleseminarier. Bland annat förekomme icke i sistnämnda fall någon skillnad i avlöningsförmåner för lärare, som vägrat underkasta sig förflyttning till annan ort, och lärare, som utan eget förvållande uppfördes på indragningsstat. Samtliga lärare, som icke erhållit annan ordinarie befattning, uppfördes på indragningsstat och erhöle grundlön jämte intjänade ålderstillägg samt viss del av tillfällig löneförbättring och 50 procent av dyrtidstillägget beräknat enligt för löpande budgetår gällande grunder. Det syntes överstyrelsen lämpligt, att samma principer tillämpades vid statens övertagande av dövtumskoldistriktens förpliktelser gentemot dövtumslärarna som de, vilka vunne tillämpning vid förstatligandet av landstingsseminarierna för utbildning av småskollärarinnor. Med hänsyn till att några likformiga bestämmelser nu icke gällde för avlönande av dövtumslärare, måste vissa modifikationer vidtagas i de ovan nämnda bestämmelserna angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid nedlagda småskoleseminarier m. m. I detta sammanhang ville överstyrelsen erinra om att inom ett dövtumskoldistrikt dyrtidstilläggen inarbetats i de fasta lönerna. Om någon lärare där komme att uppföras på indragningsstat, skulle givetvis något dyrtidstillägg icke utgå. Däremot torde viss reducering av löner i förekommande fall vara påkallad. Det torde böra bero av Kungl. Maj:ts prövning, med vilket belopp avdrag å lönen borde ske för att motsvara den reducering av dyrtidstillägget, som andra å indragningsstat uppförda lärare komme att få vidkännas.

Överstyrelsen förordade, att statsbidrag till avlöning åt vid dövtumskoldistriktens tillhöriga skolor anställda ordinarie lärare, vilka uppfördes på indragningsstat hos dövtumskoldistriktens, måtte från och med budgetåret 1938/1939 tills vidare till vederbörande huvudman utgå med ett belopp, motsvarande dels grundlön och av läraren intill tidpunkten för dövtumskolans nedläggande intjänade ålderstillägg, dels ock, där dyrtidstillägg å lönen utginge, dyrtidstillägg enligt för löpande budgetår gällande grunder, beräknat på sådant sätt, att det procentuella dyrtidstillägget i varje särskilt fall minskades med hälften. Såsom villkor för utgående av dessa statsbidrag skulle gälla:

1. Erhöle lärare, som här avsåges, ordinarie befattning å rikets, riksdagens eller kommuns stat, skulle statsbidrag till lärarens avlöning icke utgå, därest han å den nya tjänsten erhöle minst samma avlöningsförmåner som dem, han skolat äga uppbära, därest han allt fortfarande bestritt sin å indragningsstat uppförda dövtumslärartjänst; dock att, om avlöningsförmånerna å den nya tjänsten understeg vad vederbörande ägt uppbära, därest han fortfarande varit i tjänst som dövtumslärare, statsbidraget skulle utgå med så stort belopp, som erfordrades för att lönen å den nya tjänsten tillsammans med statsbidraget till den å in-

dragningsstat hos landstinget uppförda befattningen skulle uppgå till vad läraren ägt uppbära, därest han uppehållit sin dövtumslärartjänst.

2. I de fall, då befattningshavare, varom här vore fråga, uppehölle förordnande (vikariat) eller innehade icke-ordinarie befattning i statens tjänst eller vid statsunderstödd anstalt, skulle det ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall besluta om och i vilken utsträckning statsbidrag till avlöning å indragningsstat finge utgå.

I likhet med utredningsmannen funne överstyrelsen, att staten borde övertaga dövtumskoldistriktens kostnader för de anställda befattningshavarnas pensionering utom i vad avsåge vissa förutvarande befattningshavare tillförsäkrade tilläggs pensioner.

Också beträffande övriga befattningshavare, som avtalsenligt tillförskrats fastare anställning eller rätt till pension torde i enlighet med utredningsmannens förslag huvudmännens förpliktelser böra övertagas av staten.

De synpunkter, som av överstyrelsen år 1933 anförts till stöd för ett förslag om skyldighet för landsting att erlagga viss *avgift* för varje i dövtumskola undervisat barn, torde icke med hänsyn till den nuvarande statsfinansiella situationen vara av någon avgörande betydelse. Statens övertagande av dövtumundervisningen vore visserligen främst betingat av pedagogiska skäl. Men som ett icke betydelselöst ytterligare motiv för denna reform hade anförts behovet av en skatteutjämning på detta område. Med hänsyn främst till önskvärdheten av att i skatteutjämnande syfte till staten överflytta utgifter, som nu vore av kommunal natur, hade överstyrelsen för sin del ingen erinran att göra mot vad utredningsmannen i detta avseende föresloge. Förslaget stode i denna del i bästa samklang med andra beslut, som berörde folkundervisningen och som av statsmakterna fattats under de senare åren.

Som överstyrelsen år 1933 framhållit, syntes med hänsyn till det relativt ringa belopp, som i verkligheten skulle kunna uttagas av målsmännen, målsman icke böra åläggas lämna viss avgift för barn, som intagits i dövtumskola. Överstyrelsen anslöte sig alltså till vad utredningsmannen härom föreslagit.

I sitt yttrande år 1933 hade överstyrelsen framhållit, att förutsättningarna för en ekonomisk uppgörelse mellan staten och dövtumskoldistriktet måste vara, att *samtliga distrikten biträdde densamma*. Skulle emellertid statsmakterna vid sitt slutliga ställningstagande till dövtumskolornas omorganisation finna sig kunna undvara någon av anstalterna, syntes ett ganska svårlöst problem uppstå. Att kräva överlämnande till staten av fastigheter m. m., som staten icke för ifrågasvarande ändamål hade behov av och måhända icke heller eljest kunde på ekonomiskt tillfredsställande sätt utnyttja, torde knappast ligga i statens intresse. Men å andra sidan kunde staten icke lämpligen träffa sådana ekonomiska uppgörelser med landstingen, att av vissa landsting krävdes betydande ekonomiska uppostringar för statens övertagande av dövtumundervisningen, medan andra landsting befriades från dylika prestationer. Vansktligt bleve också att på ett tillfredsställande sätt lösa de personallfrågor, som skulle uppkomma, om vissa av de nuvarande anstalterna ställdes utanför den blivande organisationen. De hittills verkställda utredningarna hade emellertid givit till resultat, att

samtliga sju anstalter för dövstumundervisningen borde fortfarande tagas i anspråk, varför anledning icke förelegat att närmare ingå på det nu senast här ovan berörda spörsmålet. Överstyrelsen hade dock ansett sig böra i detta sammanhang ånyo fästa uppmärksamheten på saken.

Då överstyrelsen nu ginge att uttala sig om de av utredningsmannen föreslagna *huvudgrunderna för omorganisationen* ville överstyrelsen förutskicka, att det varit överstyrelsen omöjligt att på den korta remisstid, som stått överstyrelsen till buds, mera detaljerat granska, vad utredningsmannen föreslagit. Överstyrelsen förutsatte emellertid, att sedan ett principbeslut om dövstumskolans förstatligande blivit fattat av riksdagen och de för detta förstatligande föreskrivna villkoren godtagits av skolornas nuvarande huvudmän frågan ånyo bleve föremål för överstyrelsens prövning.

Som överstyrelsen redan betonat, vore det viktigaste skälet för dövstumundervisningens förstatligande behovet av undervisningens ändamålsenliga specialisering och av fortsatt undervisning för de dövstumma. Mot vad utredningsmannen i dessa avseenden föreslagit, hade överstyrelsen intet att erinra.

Likaledes har överstyrelsen lämnat sin anslutning till vad utredningsmannen föreslagit i fråga om förläggningen av de olika skolorna och om distriktsindelningen.

Överstyrelsens behandling av utredningsmannens förslag rörande *dövstumlärarutbildningen* har utmynnat i en från 11,700 kronor till 7,700 kronor sänkt kostnad för ifrågavarande utbildning.

Mot vad utredningsmannen anfört och föreslagit rörande *statsbidrag till förskolor, kurser i labiologi för vuxna döva, fortbildningskurser för äldre dövstumma, föreläsningsverksamhet bland dövstumma samt ålderdomshem för dövstumma* har överstyrelsen förklarat sig hava i huvudsak intet att erinra.

Vad *dövstumprästinstitutionen* anginge, hade överstyrelsen erfarit, att de inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning av vissa frågor rörande vården av blinda och dövstumma uppmärksammat frågan om lämpliga åtgärder för att förbättra de dövstummas utkomstmöjligheter. För att underlätta förvärvsmöjligheterna ifrågasatte de nyssnämnda sakkunniga, enligt vad överstyrelsen erfarit, en ordnad konsulentverksamhet. Dessa konsulenter borde vara väl kvalificerade personer med ingående kännedom om vården av dövstumma och med personliga förutsättningar för detta slags verksamhet.

Ett genomförande av utredningsmannens förslag, innan ännu de sakkunniga hunnit framlägga sin utredning, skulle medföra stora svårigheter för en lösning av frågan om ordnandet av en konsulentverksamhet av ovan antytt slag. Överstyrelsen ansåge sig icke böra taga ställning till denna fråga, förrän de sakkunnigas utredning föreläge. Dövstumprästinstitutionen ägde icke något så direkt samband med dövstumundervisningen, att frågorna behövde samtidigt avgöras. Därtill komme, att under förutsättning av att 1937 års riksdag fattade ett principbeslut om dövstumundervisningens förstatligande, den nya organisationen tidigast den 1 juli 1938 kunde träda i kraft. Överstyrelsen funne alltså starka skäl tala för att statsmakterna uppsköte till år 1938 att taga ställning till frågan om dövstumprästinstitutionen.

Vad utredningsmannen anfört rörande *förfaringssättet vid statsövertagandet* gäve överstyrelsen anledning till följande erinringar.

Det torde näppeligen bliva möjligt att tillsätta de nya styrelserna vid den tidpunkt, utredningsmannen räknat med. Dessa styrelser torde därför knappast kunna biträda med uppgörande av statförslag för budgetåret 1938/1939. Överstyrelsen torde i stället med stöd av från de nuvarande skolornas styrelser och rektorer inhämtade nödiga upplysningar få uppgöra dessa statförslag.

Likaså torde uppgörelse med den vid skolorna anställda personalen icke kunna träffas av de nya styrelserna, om dessa uppgörelser skulle träffas under år 1937, något som ur olika synpunkter måste anses vara i hög grad önskvärt. Överstyrelsen borde i stället bemyndigas träffa ifrågavarande uppgörelse. Den personal, som icke ville underkasta sig bestämmelserna enligt den nya ordningen, borde i den mån, den intoge en sådan rättslig ställning gentemot huvudmannen, att den icke kunde entledigas utan måste bibehållas vid de förmåner, som garanterats den i egenskap av ordinarie befattningshavare, enligt för varje särskilt fall gjord undersökning beredas pension eller överföras å indragningsstat hos huvudmannen, vilken härför erhöle compensation genom statsbidrag i den omfattning tidigare omnämnts.

De vid hantverksskolan i Råbylund anställda yrkeslärarna torde i den mån så ske kunde böra beredas anställning såsom yrkeslärare vid upp-tagningskolan i Lund eller vid annan dövstumundervisningsanstalt.

Överstyrelsen har även till behandling upptagit utredningsmannens förslag i vad avser vissa *administrativa frågor m. m.* samt *sättet för användningen av de till förmån för de dövstamma gjorda donationer* och i huvudsak biträtt dessa förslag.

Vad beträffade de *ekonomiska frågorna*, hade överstyrelsen icke under den korta remisstiden kunnat ägna utredningsmannens beräkningar någon detaljgranskning. Vissa jämkningar i beräkningarna av personalens antal och avlöningsförmåner torde emellertid visa sig påkallade.

Utredningsmannen förutsatte, att förslag om lönerreglering för befattningshavare vid dövstumundervisningsväsendet förelades 1937 års riksdag. Det syntes överstyrelsen synnerligen angeläget att så bleve förhållandet. Ett uppskov med beslut härom till 1938 års riksdag skulle nämligen medföra, att först sedan riksdagen godkänt den nya löneplanen uppgörelse med de ordinarie lärarna kunde träffas om deras övergång i statstjänst. Om det därvid skulle visa sig, att någon grupp lärare vägrade godtaga dem erbjudna anställningar, kunde allvarliga svårigheter erbjuda sig att få den nya organisationen att träda i kraft den 1 juli 1938. Om det sålunda syntes vara synnerligen betydelsefullt, att lönerna för dövstumundervisningsväsendets befattningshavare fastställdes av 1937 års riksdag, borde de nya lönerna icke utgå, förrän sagda befattningshavare övergått i statstjänst.

Mot vad utredningsmannen föreslagit i fråga om avlöning av befattningshavarna vid dövstumskolorna har överstyrelsen framställt ett par erinringar.

Därest i enlighet med överstyrelsens ovanberörda uppfattning statsmakterna till år 1938 uppsköte sitt ställningstagande till frågan om dövstupastorsinstitutionens förstatligande, syntes också till dess böra anstå med beslut rörande statens övertagande av kostnaderna för döv-

stumpastorns i tredje distriktet pensionering. Mot vad utredningsmannen i övrigt anfört rörande frågan om statens övertagande av kostnader för pensioner och understöd till förutvarande befattningshavare eller deras efterlevande hade överstyrelsen intet att erinra.

I fråga om de beräknade *engångskostnaderna* hade inspektören för dövstumundervisningen haft vissa erinringar att göra. Då något omedelbart beslut icke förutsattes, utan tidigast 1938 års riksdag hade att taga ställning till de olika byggnads-, ändrings- och reparationsarbetena, hade överstyrelsen icke nu ansett sig böra ingå på någon detaljprövning av utredningsmannens förevarande förslag.

Överstyrelsen har på grund av vad sålunda anförts hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1937 års riksdag att *dels* besluta, att från och med den 1 juli 1938 övertaga dövstumundervisningsväsendet i riket under förutsättning, att landsting och de städer, som icke deltaga i landsting, utan ersättning och med full äganderätt till statsverket överlämnade all sin för dövstumundervisningsväsendet använda fasta och lösa egendom, varav staten funne sig vara i behov, *dels ock* fastställa de löneförmåner, som skulle tillkomma befattningshavare vid de av staten övertagna dövstumundervisningsanstalterna.

Statskontoret har anfört:

Statskontoret, som tidigare framställt åtskilliga erinringar beträffande då föreliggande förslag till *statens övertagande av dövstumundervisningen*, hade i samband med sitt yttrande över skatteutjämningsberedningens principbetänkande anslutit sig till den av beredningen och sedermera även av statens sjukvårdskommitté hävdade uppfattningen, att viss specialvård och vad därmed ägde samband av praktiska skäl borde övertagas och framdeles handhavas av staten, varigenom den ur ekonomisk synpunkt lämpligaste organisationen skulle stå att vinna. I anslutning till dessa synpunkter torde jämväl dövstumundervisningen böra ordnas genom statens försorg. Statskontoret funne sig följaktligen kunna tillstyrka, att staten övertog sagda undervisning. Under erinran om att riksdagen tidigare gjort gällande att vid ett statsövertagande för dövstumundervisningen disponerade *fastigheter med därtill hörande inventarier* borde utan ersättning överlämnas till staten, biträdde statskontoret utredningsmannens förslag, att detta borde stadgas såsom villkor för att staten skulle åtaga sig denna undervisning.

Beträffande den vid dövstumundervisningen sysselsatta *personalen* hade utredningsmannen föreslagit, att staten skulle övertaga denna personal och att därvid borde gälla i stort sett samma villkor, som tillämpats vid övertagandet av landstingens småskoleseminarier och särskilt i avseende å uppförande å indragningsstat av den del utav personalen, som icke för framtiden behövdes. Även beträffande sådana vid dövstumundervisningen sysselsatta befattningshavare, vilka icke hade sin motsvarighet vid småskoleseminarierna, syntes det utredningsmannen skäligt, att beträffande dem, som avtalsenligt tillförsäkrats en fastare anställning eller rätt till pension, de nuvarande huvudmännens förpliktelser övertoges av staten.

Statskontoret ansåge sig icke böra härutinnan göra någon erinran av principiell art. Det syntes emellertid vara nödvändigt, att detta spörsmåls detaljer underkastades ytterligare undersökning. I samband härmed ville statskontoret framhålla vikten av att för den personal, som komme att uppföras på indragningsstat, en fortlöpande kontroll genomfördes i avseende å uppfyllandet av de villkor, som stadgades för åtnjutandet av lön å indragningsstat. En dylik övervakning syntes böra ske centralt och uppdragas åt lämplig myndighet.

För att kunna fullt ut bedöma frågan i vad mån personliga lönetillägg borde tillerkännas den personal, som skulle komma att lida minskning i nu utgående löneförmåner, torde också ytterligare utredning vara erforderlig. Intet syntes vara att erinra mot att i huvudsak de principer tillämpades, som tidigare lagts till grund för statens övertagande av personal inom andra verksamhetsområden.

Vidkommande de nuvarande dövstumskoldistriktens förpliktelser i fråga om de anställda befattningshavarnas *pensionering* hade statskontoret mot vad utredningsmannen här föreslagit icke annat att erinra, än att ämbetsverket ville ifrågasätta, huruvida staten borde ikläda sig ansvaret för personal, som redan pensionerats eller i samband med den nya organisationens genomförande komme att pensioneras i anledning av särskilda utfästelser från dövstumskoldistriktens sida. Sistnämnda spörsmål hade emellertid icke synnerligen stor ekonomisk betydelse och torde böra lösas med hänsyn tagen till, huruvida dövstumskoldistriktet lämpligen borde även framdeles gälda vissa utgifter för de dövstummas undervisning. Ansåges detta i vissa fall böra ske, torde vara naturligt att även ifrågavarande pensioneringskostnader bibehölles såsom en dövstumskoldistriktens åvilande utgift, intill dess denna utgift successivt försvunne.

Statskontoret har i avseende å *dövstupastorsinstitutionen* och *dövstumundervisningens administration* framfört vissa erinringar gentemot utredningsmannens förslag.

Beträffande den av utredningsmannen för lärare och annan personal vid skolorna föreslagna *lönegradsplaceringen* har statskontoret icke ansett sig kunna för närvarande göra annat uttalande än att personalen borde placeras med hänsyn tagen till den löneställning, som i fråga om lärarpersonal i statlig och kommunal tjänst kunde komma att av riksdagen beslutas.

Utredningsmannens förslag föranledde i övrigt icke till särskilt uttalande från statskontorets sida.

1936 års utredning angående blinda och dövstumma har anförts följande:

Av de spörsmål, som hörde samman med en omorganisation av dövstumundervisningen, torde frågan om anordnande av *fortsatt utbildning* vara en av de viktigaste. Ur de synpunkter, som utredningen vid fullgörandet av sitt uppdrag hade att anlägga, framstode denna frågas lösning själfvallet såsom ytterst betydelsefull för förbättrandet av de dövstummas arbetsförhållanden och förvärvsmöjligheter. Den hittills meddelade yrkesundervisningen — där sådan över huvud taget meddelats — hade från alla håll med skäl betecknats såsom otillräcklig för att de

dövstumma med framgång skulle inom skilda områden på arbetsmarknaden kunna upptaga tävlan med de fullsinnade.

De härutinnan framförda förslagen har utredningen ansett sig kunna i huvudsak biträda. Dock har utredningen på anförda skäl funnit förslaget om att förlägga lantbruksundervisningen till Råbylund otillfredsställande samt i stället förordat, att staten för ändamålet skulle förvärva egendomen Broby gård i Funbo socken, Uppsala län, vilken egendom såsom ett led i strävandena att motarbeta ungdomsarbetslösheten år 1932 inköptes av Förbundet för kristet samhällsliv i samband med upprättandet av »Broby yrkesskola». Genom statsbidrag under olika former hade yrkesskolan för ny- och ombyggnadsarbeten tillgodoförts ett belopp av sammanlagt 77,182 kronor. Då det bakom skolans verksamhet liggande behovet numera i det väsentliga upphört, hade förbundet förklarat sig villigt överlåta egendomen till Kungl. Maj:t och kronan.

Vad angår *de vuxna dövstummas religiösa och sociala omvårdnad*, har utredningen anført, att en väl ordnad konsulentverksamhet bland de dövstumma vore det bästa sätt, på vilket man kunde förbättra de dövstummas arbetsmöjligheter och på samma gång motverka deras isolering. Att därvid tänka sig att genom en ändrad planläggning av dövstumprästernas verksamhet ernå en i erforderlig grad ökad social verksamhet från deras sida torde med hänsyn till vunna erfarenheter få anses uteslutet. Utredningen ansåge som sin måhända viktigaste uppgift på detta område att utarbete ett detaljerat förslag till en ordnad konsulentverksamhet för dövstumma, att framläggas i samband med övriga under utredningen hörande frågor. Kostnaderna för en dylik konsulentverksamhet torde ej behöva överstiga de i det remitterade förslaget beräknade utgifterna för dövstumpastorsinstitutionen. Utredningen ville ej ifrågasätta dennas avskaffande, utan önskade vid framläggandet av sitt förslag även i detta hänseende tillgodose jämväl sistberörda synpunkter, ehuru inom en mera blygsam kostnadsram.

Dövstumpastorsinstitutionen berörde för övrigt huvudsakligen de vuxna dövstumma och intoge i det hela en fristående ställning inom det föreliggande organisationsförslaget. Utan olägenhet torde sagda detalj kunna anstå till ett senare sammanhang, då frågan om de dövstummas sociala omvårdnad låte sig allsidigt bedöma.

I anledning av vad i sistberörda yttrande anförts har skolöverstyrelsen i särskilt utlåtande yttrat, att förslaget att till Broby gård förlägga lantbruksundervisning för de dövstumma erbjöde vissa bestämda fördelar framför det i utredningen förordade provisoriet. Statskontoret har rörande samma fråga anført bl. a., att praktiska skäl visserligen syntes tala för förläggningen till Broby gård, men att man å andra sidan icke torde kunna bortse från att härigenom vissa merkostnader för statsverket kunde uppkomma. Ytterligare utredning i ämnet syntes ämbetsverket önskvärd. Lantbruksstyrelsen har ansett sig kunna i stort sett och under viss förutsättning tillstyrka bifall till förslaget om Broby gård. Styrelsen för tredje dövstumskoldistriktet har däremot anført åtskilliga erinringar mot en sådan lösning av frågan om lantbruksundervisning för de dövstumma.

Frågan om dövstumundervisningsväsendets förstatligande och omorganisation är tre årtionden gammal och har varit föremål för fem omfattande utredningar med åtföljande remissbehandlings. Vid dessa tillfällen hava institutionens brister konstaterats och enighet i de mera väsentliga punkterna även rått om huru dessa brister skulle kunna avhjälpas. Några positiva åtgärder hava emellertid utredningarna icke utmynnat i. Verksamheten har bedrivits och bedrives alltså under i stort sett oförändrade former. Den undervisning, som meddelas i de nuvarande dövstumskolorna, har — sedd emot bakgrunden av organisationens möjligheter — såvitt jag har mig bekant ej lämnat rum för någon kritik. Men det har, såsom den senast anlitade utredningsmannen påpekat, icke varit möjligt att vid undervisningens planläggning i pedagogiskt avseende tillgodogöra sig de rön, som äro betingade av vunnit erfarenhet och de nuvarande tidsförhållandena. Det är framför allt i fråga om undervisningens anpassning efter elevmaterialets olika beskaffenhet samt den fortsatta undervisningen, som bristerna i den nuvarande organisationen framträda. Jag vill även fästa uppmärksamheten på att styrelsen för svenska landstingsförbundet i skrivelse den 18 november 1935 framhållit, att landstingen på grund av deras tryckta ekonomiska läge men framför allt på grund av de föreliggande förslagen om dövstumundervisningens förstatligande i regel icke ansett sig kunna eller böra offra medel för skolornas förbättring. Skolbyggnadernas underhåll samt skolmaterielens vidmakthållande och modernisering hade sålunda blivit betänkligt eftersatta, vilket givetvis vore att beklaga ur undervisningssynpunkt.

Helhetsintrycket av förevarande undervisningsområde är, såsom det redan sagda ger vid handen, icke tillfredsställande. Det synes angeläget, att statsmakterna äntligen träffa ett avgörande, som bringar klarhet i frågan, huruvida det är staten eller vederbörande kommunala enheter, som skola i fortsättningen handhåva förevarande undervisningsuppgifter, på det att därefter utan dröjsmål erforderliga organisatoriska förbättringar må kunna komma till stånd.

Huvudskälet för att staten bör övertaga dövstumundervisningen är enligt min mening, att det på annan väg icke är möjligt att genomföra önskvärda reformer på dövstumområdet. Tänkbart är visserligen att låta staten omhänderhåva exempelvis den mer specialiserade undervisningen och yrkesutbildningen för de dövstamma men åt landstingen och vederbörande städer överlämna att även i fortsättningen ombesörja undervisningen i övrigt. De fördelar, som må anses förbundna med ett dylikt partiellt statsövertagande, synas dock oväsentliga vid jämförelse med de nackdelar, som ett sådant system skulle föra med sig och som utredningsmannen fäst uppmärksamheten på. De organisatoriska syn-

punkterna tala sålunda för att staten bör helt påtaga sig de dövstummas undervisning.

Det enda skäl, som torde kunna anföras mot ett statsövertagande av dövstumundervisningen, är den därav föranledda avsevärda ökningen av statsverkets årliga utgifter. Denna ökning skulle enligt det nu föreliggande organisationsförslaget uppgå till närmare 1,375,000 kronor, vilken summa dock skulle ytterligare successivt ökas med 180,000 kronor, allteftersom den av utredningsmannen och myndigheterna förordade fortsatta undervisningen av de dövstamma utbyggdes. Härtill skulle komma ganska betydande engångskostnader. Den av reformen betingade utgiftsökningen för statsverket torde i själva verket hava utgjort anledningen till att de vid upprepade tillfällen framförda förslagen om dövstumundervisningsväsendets förstatligande icke realiserats. Dessa förslag hava i allmänhet framkommit vid tidpunkter, då statsfinanserna icke ansetts tillåta en överflyttning av ifrågavarande kostnader från den kommunala till den statliga budgeten.

Med hänsyn emellertid särskilt till angelägenheten av att de dövstamma barnen erhålla en så god undervisning och fostran, som deras lyte medgiver, men jämväl i betraktande av önskvärdheten av att även på detta område åvägabringa en utjämning av skolkostnaderna, som här med mycket växlande styrka belasta de skilda landsdelarna, kan jag icke taga på mitt ansvar att tillstyrka ytterligare uppskov med denna fråga, vars trängande beskaffenhet riksdagen vid mer än ett tillfälle understrukt. Jag tillstyrker därför i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna, att staten helt övertager handhavandet av och det ekonomiska ansvaret för dövstumundervisningsväsendet. Den för statsövertagandet ifrågasatta tidpunkten, den 1 juli 1938, synes mig kunna godtagas, även om det, med hänsyn till att landstingen ej kunna väntas fatta beslut i ämnet förrän i september 1937, kan bli svårt att till 1938 års riksdag medhinna de förberedelser, som statsövertagandet och den nya organisationen kräver.

Ett överflyttande på staten av ifrågavarande kostnader kommer att för dövstumundervisningens nuvarande huvudmän, landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, innebära en avsevärd utgiftsminskning. I den föreliggande utredningen har beräknats, att från dessa samfälligheters utgiftsstater skulle avlyftas ett belopp av i medeltal 1,270,000 kronor. Vid fastställandet av de villkor, som böra knytas vid statsövertagandet, måste beaktas de betydande fördelar för ifrågavarande samfälligheter, som statsövertagandet sålunda medför.

Nämnda villkor torde först och främst böra avse den för dövstumundervisningen använda *fasta och lösa egendomen*. Att denna egendom bör utan särskild kostnad för statsverket av landstingen och vederbörande städer avstås till staten, därom råder numera en nära nog en-

hällig uppfattning. Svenska landstingsförbundets styrelse har sålunda under viss förutsättning ansett sig icke böra vidhålla sitt tidigare framförda yrkande om gäldande av viss ersättning för egendomen. Skolöverstyrelsen har framhållit, att med hänsyn till 1929 års riksdags uttalande i ämnet och 1931 års riksdags beslut om villkor vid statsövertagandet av småskollärarytbildningen varje diskussion om tidigare framförda förslag rörande statsinlösen av byggnader och inventarier vore överflödig. För egen del hyser jag samma uppfattning. Vad styrelsen för fjärde dövstumskoldistriktet enligt det ovanstående anfört rörande ersättning för den s. k. C-skolans fastigheter och inventarier finner jag icke utgöra skäl för att detta distrikt skulle sättas i en undantagsställning. Ett ensidigt beaktande av ett distrikts intressen skulle lätteligen kunna medföra orättvisor på andra håll. Jag vill även fästa uppmärksamheten på att ifrågavarande distrikt näst efter första och tredje distrikten har de lägsta kostnaderna för dövstumundervisningsväsendet, mätta efter antalet skattekrönor, och att statens övertagande av dövstumundervisningen skulle för distriktets del medföra större absolut utgiftsminskning än för något annat distrikt.

Vid den närmare utformningen av ifrågavarande villkor för statsövertagandet har utredningsmannen förutsatt, att all den för dövstumundervisningen använda fasta och lösa egendomen skulle överlämnas till statsverket. Häri skulle icke inbegripas de förutnämnda institutionerna i Råbylund men väl den det tredje distriktet tillhöriga, för dövstumba barns sommarvistelse avsedda egendomen Vejbystrand jämte därtill hörande inventarier. Överstyrelsen däremot har ansett villkoret böra begränsas till att gälla all den för dövstumundervisningsväsendet använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov. Eftersom egendomen Vejbystrand, efter vad jag inhämtat, knappast kan anses vara använd för dövstumundervisning, skulle sistnämnda egendom jämte den egendom, för vilken staten ej har användning, enligt överstyrelsens förslag icke överlämnas till statsverket.

Överstyrelsens förslag, i vad det avser överlämnande av nu för dövstumundervisning använd egendom, vilket nära ansluter sig till 1931 års riksdags motsvarande beslut rörande statens övertagande av småskollärarytbildningen, finner jag vara att föredraga framför utredningsmannens. Det kan knappast ligga i statens intresse att kräva överlämnande av fastigheter m. m., varav staten icke har behov för ifrågavarande ändamål. Visserligen hava de hittills verkställda utredningarna visat, att alla de nuvarande sju anstalterna för dövstumundervisning behöva tagas i anspråk även efter dövstumundervisningens förstärkande. Då det emellertid är om icke antagligt så i varje fall tänkbart, att den fortsatta behandlingen av organisationsfrågan kan leda till annat resultat, lär landstingen och vederbörande städer böra förpliktas att avstå

allenast den egendom, Råbylunds-institutionerna inbegripna, varav staten finner sig vara i behov.

Överstyrelsen har i sitt utlåtande berört frågan om den situation, som skulle uppstå, därest staten icke skulle behöva taga i anspråk alla de förefintliga döfstumskolorna och något eller några distrikt sålunda skulle i motsats till de övriga distrikten befrias från ovanberörda ekonomiska prestationer. Ur de andra landstingens synpunkt, har det anförts, skulle ett sådant förfarande te sig obilligt. Jag vill emellertid bestämt framhålla, att staten vid planläggningen av en för framtiden bestående organisation, för vilken den skall bära det pedagogiska och ekonomiska ansvaret, ej kan låta sig i så avgörande grad bindas av de nuvarande lokala förhållandena, att den vidtager ur undervisningens synpunkt omotiverade eller mindre väl motiverade anordningar eller ikläder sig betydande årliga merkostnader för att undvika att ett distrikt kommer i gynnsammare ställning än ett annat distrikt vid den kapitalnedskrivning, som det ifrågasatta överlämnandet till statsverket av viss egendom innebär för landstingens del. Uppmärksammas må för övrigt, att vid förändringar inom småskoleseminarieorganisationen likartade fall förekommit, utan att detta påkallat några särskilda åtgärder från statsmakternas sida.

Vad särskilt beträffar egendomen Vejbystrand, föreligger ingen närmare utredning rörande huruvida eller för vilket syfte egendomen bör av staten utnyttjas efter döfstumundervisningens förstatligande. Det är följaktligen vanskligt att nu avgöra, om riksdagens beslut bör så utformas, att även denna egendoms överlämnande må kunna av statsverket påfordras. Det ändamål, vartill egendomen för närvarande användes, synes ligga vid sidan av den egentliga döfstumundervisningen. I varje fall är det tveksamt, om staten bör omhänderhava sommarkoloniverksamhet av ifrågavarande art. Det har föresvävat mig, att det skulle kunna visa sig lämpligt och möjligt att tillgodose ändamålet — vilket synes mig mycket behjärtansvärt — med hjälp av de till förmån för döfstumma donerade ganska rikhaltiga medlen. Uteslutet synes ej heller vara, att de i distriktet ingående landstingen och städerna skulle kunna finnas villiga att även i fortsättningen bestrida denna del av sin nuvarande verksamhet. Ur det allmännas synpunkt torde emellertid en sådan lösning av frågan ej vara önskvärd, om den skulle medföra, att endast distriktets barn finge tillgång till sommarvistelse vid egendomen. Frågan synes emellertid böra i sin helhet ytterligare utredas. Eftersom denna utredning *kan* tänkas utmynna i ett förslag, att staten skall ombesörja även sistberörda verksamhet, finner jag försiktigheten bjuda att vederbörande landsting och städer förpliktas att vid förefallande behov till statsverket överlämna egendomen Vejbystrand med därtill hörande lös egendom.

Då staten, såsom ovan framhållits, vid planläggningen av dövstumundervisningen bör hava full frihet att ordna denna undervisning på det för statsverket och undervisningen mest ändamålsenliga sättet, förutsätter jag, att landstingen och vederbörande städer göra nämnda åtaganden utan att uppställa några villkor rörande egendomens framtida användning i skolorganisationen eller dylikt. Jag kommer därför och med hänsyn till vad i det föregående anförts att nedan hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att vid sitt beslut om statsövertagandet foga den förutsättningen, att landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, utan ersättning och förbehåll samt med full äganderätt till statsverket överlämna all sin för dövstumundervisningen använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov, däri även inbegripen egendomen Vejbystrand med därtill hörande lös egendom.

Vissa av de synpunkter, som ovan anförts, få en särskild aktualitet till följd av ovanberörda av 1936 års utredning angående dövstummer och blinda framförda förslag om statsinköp av den i enskild ägo befintliga egendomen Broby gård i Uppland. Denna egendom skulle enligt förslaget användas för viss lantbruks- och trädgårdsundervisning, som av utredningsmannen angående dövstumundervisningsväsendet förutsatts skola förläggas annorstädes, företrädesvis till Råbylunds-institutionerna. Utan att nu taga ståndpunkt till förslaget, vill jag framhålla, att det samma synes vara förtjänt av en ingående prövning vid de fortsatta överväganden, som enligt det nedanstående böra komma till stånd.

Vad angår den vid dövstumundervisningsväsendet anställda *personalen*, hava enligt det föregående förslag framställts om att staten, i samband med att den övertager nämnda undervisning, skulle ikläda sig skoldistriktens förpliktelser mot den nuvarande personalen, åtminstone i den mån den kan anses innehava fast anställning, och — helt eller delvis — jämväl mot den förutvarande personalen. Meningen är icke att här upptaga denna fråga till slutlig behandling. I det väsentliga synes emellertid utredningsmannens förslag med de däri av skolöverstyrelsen ifrågasatta jämkningarna kunna läggas till grund för ordnandet av dessa förhållanden. I likhet med statskontoret anser jag dock, att det först efter ytterligare utredning med hänsyn tagen till de individuella fallen är möjligt att göra något bestämdare uttalande rörande i vad mån staten bör genom personliga lönetillägg hålla personalen skadeslös för minskning i nu utgående löneförmåner. I ett avseende vill jag emellertid redan nu anmäla skiljaktig mening, nämligen i fråga om sättet för bestridande av kostnaderna för pensioneringen av förutvarande befattningshavare. Dessa kostnader synas mig böra även i fortsättningen bestridas av distrikten, i den mån de belöpa på befattningshavare, vilka pensionerats eller erhållit understöd före den 1 juli 1938.

Denna uppfattning finner jag motiverad ej blott på den grund, att de vid statsövertagandet fogade villkoren i övrigt skulle vid bifall till mitt förslag bliva för dövstumskolornas nuvarande huvudmän relativt fördelaktiga, utan också med hänsyn till att de nu avsedda kostnaderna belöpa på personer, som icke verkat i statens tjänst, och för övrigt komma att successivt förminskas och slutligen helt bortfalla. Jag erinrar om att staten vid landstingsseminariernas övertagande icke iklädde sig någon motsvarande förpliktelse.

Riksdagen torde ej böra nu fatta beslut rörande formerna för statens övertagande av ansvaret för ifrågavarande personal. Denna fråga lärer böra företagas till närmare överbäggande först i samband med den löne-reglering för personalen vid dövstumskolorna, varom 1938 års riksdag enligt det efterföljande torde böra fatta beslut. Det synes mig emellertid vara av intresse, att riksdagen redan nu till vägledning för landstingen och de städer, som ej deltaga i landsting, tillkännager sin allmänna uppfattning i denna fråga. Av denna anledning har jag ansett mig böra på sätt ovan skett redogöra för den i ämnet föreliggande utredningen och min principiella inställning.

Tidigare har ifrågasatts, att landstingen skulle efter statens övertagande av dövstumundervisningen gälda vissa *avgifter* för varje i dövskola undervisat barn. Dövstumundervisningsväsendet skulle alltså i förevarande hänseende likställas med blindundervisningsväsendet. Utredningsmannen och de i ärendet hörda myndigheterna — efter vad det vill synas även statskontoret — äro emellertid numera ense om att sådana avgifter ej böra utgå. Denna ståndpunkt betingas i huvudsak av att det befunnits önskvärt att även på denna väg främja önskemålet om skatteutjämning kommunerna emellan. För egen del finner jag det oegentligt, att, sedan staten åtagit sig kostnaderna för dövstumundervisningens uppehållande, några avgifter av här avsedd art skulle utkrävas av landstingen, varför jag ansluter mig till utredningsmannens mening på denna punkt. Jag vill samtidigt framhålla, att jag i likhet med utredningsmannen och myndigheterna håller före, att målsman icke bör åläggas erlägga avgift för barn, som intagits i statlig dövstumskola. I detta sammanhang bör påpekas, att kommunalskatteberedningen helt nyligen gjort framställning om avskrivande av de från landstingen och vederbörande städer utgående avgifterna för blindskoleeleverna. Denna fråga är ännu icke slutberedd. Enligt min mening bör förslag i ämnet föreläggas 1938 års riksdag.

En förutsättning för att staten skall övertaga dövstumundervisningen är enligt det föregående, att *alla* landsting och städer, som ej deltaga i landsting, förbehållslöst åtaga sig att uppfylla de villkor, som i det föregående berörts och varom hemställan i det efterföljande göres. Skulle så ej bliva fallet, torde hela frågan förfalla. Innan visshet vunnits om

att vederbörande äro villiga infria berörda villkor, saknar jag anledning att till övervägande upptaga den därav betingade frågan om dövstumundervisningsväsendets organisation, till vilken fråga för övrigt vissa av de hörda myndigheterna m. fl. ännu ej tagit slutlig ställning. Framhållas må dock, att jag vid den preliminära granskning, jag ägnat utredningsmannens förslag, funnit detta kunna i det väsentliga läggas till grund för den blivande omorganisationen.

Av samma anledning kan jag icke nu till behandling upptaga frågan om löneplaceringen för de statliga dövstumskolornas personal. Övergången till den nya organisationen skulle visserligen måhända underlättas, om lönefrågan kunde redan nu företagas till avgörande. Det är emellertid med hänsyn till vad nyss anförts och såsom jämväl framgår av vad de på detta område mest förfarna myndigheterna yttrat icke möjligt att utbryta detta spörsmål från de organisatoriska frågorna i övrigt.

Vidare finner jag mig nu icke böra ingå på de föreliggande ekonomiska kalkylerna och på vissa i samband med omorganisationen stående spörsmål, exempelvis frågan om dövstumprästinstitutionens bibehållande eller framtida ställning och om bestridande av kostnaderna för pensionering av dövstumprästen i tredje distriktet.

Förevarande frågor torde lämpligen böra i fortsättningen handläggas på följande sätt.

Därest 1937 års riksdag i huvudsak godtager det förslag, om vars framläggande jag nu kommer att hemställa, bör skolöverstyrelsen på grundval av beslutet och jämväl med beaktande av riksdagens beslut rörande lönereglering för viss statsanställd lärarpersonal i så god tid företaga omorganisationsfrågan till fortsatt handläggning, att överstyrelsen är i stånd att redan hösten 1937 framlägga detaljerade förslag beträffande skolornas organisation och vad därmed sammanhänger samt rörande anslagsfrågorna för budgetåret 1938/1939. I samband härmed bör överstyrelsen jämväl framlägga förslag i fråga om de delar av utredningsmannens förslag i övrigt, som anses böra genomföras redan från och med budgetåret 1938/1939.

Under sådana förhållanden torde det bliva möjligt att avlåta proposition i ämnet till 1938 års riksdag i så god tid, att, sedan sistnämnda riksdag fattat sitt beslut, erforderligt rådrum står till buds för de administrativa överväganden, som erfordras för att organisationen skall kunna genomföras från och med den 1 juli 1938.

Med avseende på den nya ordningens genomförande anser jag mig böra framhålla, att, sedan staten övertagit dövstumundervisningsväsendet, det icke torde vara erforderligt att reglera denna del av skolsystemet, lika litet som andra, genom en särskild lag. Den nuvarande lagen angående dövstumundervisningen av år 1889 torde följaktligen böra upphöra att äga giltighet med utgången av juni 1938, varom förslag bör

föreläggas 1938 års riksdag. Sedermera torde Kungl. Maj:t hava att på grundval av 1938 års riksdags beslut i organisationsfrågan utfärda stadga angående dövstumundervisningen och övriga erforderliga föreskrifter.

I syfte att underlätta omorganisationens genomförande torde i anslutning till utredningsmannens i sådant hänseende framlagda förslag böra föreskrivas, att statsbidrag till dövstumskoldistriktens barndomsskolor ävensom till för dövstumma avsedda lantbruks- eller hantverksskolor må för budgetåret 1937/1938 utgå endast under förutsättning, att ledigblivna ordinarie befattningar icke återbesättas med ordinarie innehavare och att nya ordinarie befattningar icke inrättas samt att icke några sådana ändringar vidtagas med avseende å den nuvarande personalens löneställning, som för berörda personal medföra rätt till ökade löneförmåner utöver de nuvarande för tiden efter den 1 juli 1938.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag nu allenast, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att besluta

dels att staten skall från och med den 1 juli 1938 övertaga ansvaret för dövstumundervisningsväsendets fortsatta uppehållande under förutsättning, att landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, utan ersättning och förbehåll samt med full äganderätt till statsverket överlämna all sin för dövstumundervisningsväsendet använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov, däri jämväl inbegripen den för dövstumma barns sommarvistelse avsedda egendomen Vejbystrand jämte därtill hörande lös egendom;

dels ock att statsbidrag till dövstumskoldistrikts barndomsskolor och till för dövstumma avsedd lantbruks- eller hantverksskola må under budgetåret 1937/1938 utgå under förutsättning, att ledigblivna ordinarie befattningar icke återbesättas med ordinarie innehavare och att nya ordinarie befattningar icke inrättas, samt att icke några sådana ändringar vidtagas med avseende å den nuvarande personalens löneställning, som för berörda personal medföra rätt till ökade löneförmåner utöver de nuvarande för tiden efter den 1 juli 1938.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Curt Nordvall.